

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 09766

TSU DERTSEYLN IN FREYDN

Menke Katz

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

מעִינְקֶע קאַז

צו דערצײלן אַזן פּרײַדן

ניו־יאָרק, 1941

Copyright 1941
By MENKE KATZ
64 Jefferson St., Passaic, N. J.

369

פריערדיקע ביכער:

- דריי שוועסטער — 1932;
דער מענטש אין טאָגן — 1935;
ברענענדיק שטעטל (בוך איינס, בוך צוויי) — 1938;
ס'האָט דאָס וואָרט מיין באַבע מאַינע — 1939.

1.

א הויפן פוילישע ערד

$\sqrt[3]{\frac{1}{2}}$
: $\sqrt[3]{\frac{1}{2}} = \frac{1}{\sqrt[3]{2}}$
- $\sqrt[3]{\frac{1}{2}} = \frac{1}{\sqrt[3]{2}}$

$\sqrt[3]{\frac{1}{2}}$
1941, $\sqrt[3]{\frac{1}{2}} = \frac{1}{\sqrt[3]{2}}$

א גוט מאַרגן אייך:
סאַוועטישע שמעטעלעך מיינע — מיכאַלישעק,
סווינציאָן!

און וויפל מאַל איך האָב שוין אייך צעקרימטע שמעטעלעך
באַשריבן.

און וויפל מאַל איך האָב שוין אייך, שמעטעלעך מיינע,
באַקלאַגט:

פון סווינציאָן — דעם געשוואַלענעם הונגער און פון
מיכאַלישעק — די סקעלעמנדיקע שרעק, —

די פאַרשאַלמענע שטיבער — פון פלאַג, פון שעד און פון
האַרמאַט געיאַגט;

און וויפל מאַל איך בין מיט אייך צום טרויער און צום וואַנזין
אַוועק,

ווען פון אייערע פּרילינגס איז מיר הוילער פּראַסט געבליבן.

אוי, מיכאַלישעק; אוי, סווינציאָן—מיין צעבייטשמער צווילינג:
איר געדענקט נאָך,

ווען מיינע עלטער-עלמער זיידעס זיינען צעשראַקענע
אינגלעך געווען,

אין די זיכערע נעגל פון כאַפּערס געפאַנגען;

ווען מאַמעס האַבן זייערע טעג ווי אַ לעוואַיע פון וואַלקנס

געזען,

און ס'איז פאַר זיי די זון, ווי אַ קינדיש-פאַרבלומיקטער מונדיר
פאַרגאַנגען.

איצט האָט דער לאַנג-גענאַרטער באַגינען,

אַראַפּגעשליידערט אייער דוירעסדיקן, נאַכטיקן יאָך;

איצט וועט אַ מאַזלדיקע האַנט די פאַרלאַרענע מאַזאַלויס

אייערע געפינען.

א גוט-מאַרגן אייך, סאַוועטישע שמעטעלעך מיינע —
מיכאַלישעק, סווינציאָן:

איר האָט אויפּגעפּראַלט

די לאַנג פאַרושאַווערטע, די לאַנג-פאַרהאַקטע לאַדנס,

צו דערציילן אין פריידן

און ס'האבן ביידעמער, דורך בעלמעדיקע אויגן דערזען,
ווי ס'קומט די רויטע ארמיי,
אייער פאן און אייער קלאג אף אייביק צו פארטרייבן.
(פון אייערע געסעלעך איעדער שטיין מוט מיר נאך
ווי א וואנד מוט-וויי.)

פון רויט-ארמייאישן מארש האט א נייע וועלט ארויסגעשאלט—
און איר וועט אוראלטע שמעטעלעך מיינע — נייגעכארענע
נאך זען.

ווי ס'קומט די בליענדיקע זעט,
ווי ס'גרינט די ריינע האפענונג אויף, וואו קרעציקער אומקום
איז געווען, —
ווי ס'קומט דער הארציקער געלעכטער מיט אייך אף אייביק
צו פארבלייבן.

א גוט-מארגן אייך, סאוועמישע שמעטעלעך מיינע —
מיכאלישעק, סווינציאן:
איך בין געווען פון אייער אונטערגאנג — דער קלאגנדיקער
זינגער,
נאך ס'האט לענין אייער פארעקשנטן קומער אף אייביק
שוין פארטרייבן,
איז אייער העלער אויפגאנג אין מיין יעדן גליד פאראן.
פון אזויפל פרייד, א, מיט וויפל דירעס וועט איר ווערן אינגער?
א, מיר גלוסט זיך אזש ביז גענויין אין אייך זיך פארליבן.

אוי, מיכאלישעק; אוי, סווינציאן—מיין צעבייטשמער צוויילינג,
איך זע ווי לענין מיט אייביקע ארעמס נעמט ארום אייך ביידן;
דער פאגראמירטער איד און דער לאפמשעדיקער פויער,
הערט דורך נייאנקע ווינטעלעך זיינע גוטע בסורעס ריידן:
— אייער געכטן איז אין שימל, אין בלוט און אין טרויער.
אייער היינט איז זאט מיט פרייהייט און מיט ברויט,
אייער מארגן — מיט האניק, מיט טרוים און מיט פלאך.
ניט לעבן און ניט טויט וועט מער אונדז פון דער זון ניט שיידן.

דיך רופט א געפאנגענע וועלט פון ענדלאזער ווייט!

1

צווייערליי קאראהאדן

אידישע קינדערלעך פון סאוועטישן פוילן,
וועמען נאך ווי אונדזער פאן קענט איר זיין טייער —
ניט אין שרעק, ניט הונגעריק און ניט הויל,
וועט איר מיט אונדזער שארסקען מאמע-לאשן
די קלארע לופט איצט שייערן
און אייערע פריידיקע הענטעלעך, וועלן צו דעם גראבן פאן,
שוין קיינמאל, קיינמאל ניט שמרעקן זיך אין שאנד, —
ווי צעקנייטשמע בעטלערלעך אויסוויינען א טרויעריקן גראשן.

אידישע קינדערלעך מיט אזויפל באגינענס אין די אויגן.
און איר גאר אלטע — אזש שנייאיקע באבעס און זיידעס,
פון שווערער כאכמע און פון שפעטן אונט הונדערט מאל גרוי, —
איך האב אייך האלט אזוי.
און כאטש ס'איז אייער פרייד שוין, ווי דער שפעטער אונט
איינגעבויגן,

קענען די באלאדענע יארן
נאך צעטאנצן זיך קעגן אייביקן שלאף,
ווי ס'וואלטן פארן שניט
פארטאגיקע ווינטעלעך דורכגעלאפן,
דורך איבערצייטיקן, גילדענעם קארן:
טאנצן אידישע קינדערלעך פון סאוועטישן פוילן,
און ס'האפקען אזש שנייאיקע באבעס און זיידעס:
„רונד-ארום, רונד-ארום,
די באלשעוויקעס! די באלשעוויקעס!
היידא, רונד-ארום, רונד-ארום,
די באלשעוויקעס! די באלשעוויקעס!

צו דערצוילן אין פריידן

האָוואַ נאַגילאַ, האָוואַ נאַגילאַ, וועיניסמעכאַ בוי!
האָוואַ נאַגילאַ, האָוואַ נאַגילאַ, וועיניסמעכאַ בוי!
היידאַ צעפאַטשמער ריו — דו באַרוועסער איוואַן!
היידאַ בערקע דער וואַסער-טרעגער און עסטערקע ציגאַן!
אַלע-אַלע אַריון,

אין דעם ליכטיקן קאַראַהאַד.
דער וואַס אין מאַסקווע זשאַלעוועט קיינעם ניט קיין שיין.
אַ דאַנק אים און אַ לויב אים גאַט:
האָוואַ נעראַנענאַ, האָוואַ נעראַנענאַ, וועיניסמעכאַ בוי!
האָוואַ נעראַנענאַ, האָוואַ נעראַנענאַ, וועיניסמעכאַ בוי!"

און ווען אַרום טוכלע נאַרעס הער איך קלאַנג,
די ריטשנדיקע קאַפעליע — דעם ראַצן-קאַראַהאַד,
גרייט מיט די פינצערע עקן דער זון צו פאַריאַנג —
שפאַן איך אַ ליכטיקער פאַרביי
און הער הינטער מיר,

ווי פון פלייצנדיקן רינשמאַק זייער אונטערנאַנג שרייט:
„דערבאַרים זיך, דו דאַלאַר אַלמעכטיקער,
אַז אין אַט דעם גרויסן מאַרק זאַל אונדז קלעקן טרערן,
צו באַוויינען אונדזער דערמאַרדעטן גלויבן,
צו באַקלאַנגן די באַשפּיגענע שטערן;
דערבאַרעם זיך, דו דאַלאַר אַלמעכטיקער,
ס'זאַלן קיין טפּילעס אונדז ניט פעלן דיך צו לויבן, —“
שפאַן איך אַ ליכטיקער פאַרביי
און זע הינטער מיר,

ווי דעם שימל וועלן דרעשן די מאַלנדיקע רעדער פון אַ נייעם
אַקטאַבער;

און שפיר דורך מיין יעדן גליד דיין גאַנצע ערד טאַנגן,
אַ, בליאַיקע, אַ, מאַיאיקע סאַוועטנלאַנד:
דיך רופט אַ געפאַנגענע וועלט פון ענדלאַזער ווייט!

איביק לעבן, איביק העלן!

און ווייל איך ווייס,
אז ווי די זון איז דיר באשערט איביק לעבן, איביק העלן,
וועל איך דיר איביק-איביק טרויען, א איביקע סאוועטנלאַנד, —
ווי איך געטרוי די זון אפילע באם פארדעכטיקסטן
מאירעוורלאַנד,
ווען מיט הייליקן פייער קריצט זי איבער גאר דער ערד
איר שוואוע אויס:

„איך שווער דיר א, וועלט — איך לאַז
לעם מיין אַוונטדיקער שיינקייט — א העסלעכע נאכט
זיך שטעלן,

קעדעי פארטאג אזוי זי צו פאריאָגן,
אז פריילעך זאלן גרינען איבער איר בעיסוילעם-גראַזן;
קעדעי אליין שטארקער, לויכטנדיקער — דורך מענטש,
דורך רוים צו מאַגן.“

צו דערציילן אין פריידן

אין קויטיקע ווינקלען מוזן קויטיקע שפינען פויזן
און קריכנדיקער שפינוועב נאך א זומערדיקן רעגן,
קען וויקלען זיך אפילע ארום די רויטסמע רויזן, —
נאר ס'וועט דאך קיינעם ניט איינפאלן פרעגן,
ווער איז שענער: די קלעפיקע שפינען, צי די רויטע רויזן.

און ווייל איך ווייס,
אז די גרוילנדיקסטע פינצטערניש מוז צעפאלן
באם ערשטן כרי פון באגינען, —
ווייס איך אז דער פארשאלטענער מאסער —
דער שמייכלענדיקער פארעמער,

וועט ווי א קראנקע שלאנג,
ניט וויקלען זיך לאנג,
מיט קראנקן האס ארום דיין מעכטיקייט, א גווארעדיק
סאָוועטנלאַנד:

ס'האט נאך קיין קרעציקע האנט,
קיינמאל ניט פארהאלטן פון פארטאג די שטראלן.

א, פריידיקסטער מארגן פון אלע מארגנס,
איך דריק גוט-ברודעריש דיין זוניקע, דיין אייביקע האנט.
איבער אלע ערדן, איבער אלע יאמען, הער איך דיר זיגעריש
שאלן:

— פאר זיי,
דארט — דער געפייגערטער כוישער, די צערונענע גאל.
ס'מוזן באם זונאוויפגאנג די צעקרימטע שאַטנס פאלן.
פאר אונדז,
דא — א בליאיקע, א מאיאיקע סאָוועטנלאַנד!

א הויפן פוילישע ערד

1

נעם אין האנט א הויפן פוילישע ערד,
בלאז א שטויבעלע צארט אזוי אזועק.
אוי, יעדן שטויבעלע איז טוט-וויי:
זע — א לעצטן טפיסע-זועג,
הער — פון פארפייניקטע פעלקער דאס געשריי.

איין שטויבעלע דערציילט:

„איך שמעק מיט פרילינג פון „קארטוז-כערעזע“.
אמאל בין איך געווען מיידלשער, זוניקער געלעכטער,
דער געלעכטער פון ווינטעלעך דורך א פעלד פון פרישן בעז;
און אפילע אין לעצטן קארצער, אין טויטן-מאסקע אנגעטאן,
געפלאטערט האט מיין לעבן, ווי אין דעם פייניקערס הענט
א פרייהייט-פאן, —
האט דער איידעלער פאן — דער פרומער שעכטער,
מיין „זינדיקן“ קאפ מיט מאַרד אויסגעהיילט.

„א, ווער האט דעם טויט,
פאר דעם האר פון אלע שרעקן אויסדערוויילט?
איך ווייס א שרעק אזא וואו ס'איז געווען א שטיפערל
דער טויט:

אט איז ער דא —
און ווי אף צעלאַכעס, אט ניטאָ.

„איך האב דעם טויט געזען,
ווי אנטקעגן מידבאָר-דורשט — אן אויסגעקלערטער קוואַל.
איך האב דעם טויט דערזען,
ווי א פארליבטן ריטער אף אן אויסגעכאַלעמט פערד.

„אזוי האט באַשערט — פאן מאַרד אליין:
מיך זאל שינדן דער קארצער-קנוט, —
ביז זאט איז ער מיט מיין געוויין,
ביז שיקער איז ער מיט מיין בלוט.

צו דערציילן אין פריידן

„איך שמעק מיט פּרילינג פון „קאַרטווז-כערעזע“.
פון וואונדיקן שמויב שריי איך טוימעררהייט:
אוי, ליבע מענטשן,
פון מיין פאַרליבטן גוף איז געבליבן
אונטער דעם פאַנס שטיוול — מיין צעמראָמן געזיכט,
און וואָלט ווער די פּרירנדיקע האָר אויפגעקליבן
וואָלט נאָך געווען מיין אויסגעריסענער צאַפּ.
אוי, ליבע מענטשן,
איך בין אַ געשענדטע פיין ניט אויסצוהיילן.
אַף מיין מאַמעס עלנט פענצטערל,
בין איך די שיידמדיקע שיין פון אַ טויטן-ליכט,
און די איבעריקע, ניט-דערוואַגטע רייד,
וועט שוין דער יאָמער פונם ווינט איך דערציילן“.

א צווייט שטויבעלע:

„איך בין פון א זייגער אזא — די קראמפנדיקע צייט,
וואו יעדע רעגע איז — א לעצטע רעגע געווען.
ווי ס'זאלט דורך מיר זיך וואנזיניק גערירט —
א לעבעדיקער אדער פון א צעשאמענעם גוף;
און ס'האבן די וויזערס — צוויי געדולדיקע שפיון
די געשמידטע טעג געפירט
און פאר יעדן אנהויב — דעם סאף געוויזן;
וואו יעדע בסודע איז געווען — דער פארשאלטענער רוף,
וואו ס'האט א האנט מיט א האנט צום לעצטן מאל זיך געזענגט:
יעדער בליק — א לעצטער בליק
פון א צום-טויט-פארמישפעטן באלשעוויק —
דער בליק וואס האט געזען,
די העלע אייביקייט — פאר א לעצטן טראג,
דער בליק וואס האט באגענגט בראוו דעם עשאפאט“.

א דריט שטויבעלע:

„איך בין פון א שיווע-שטוב אין ווינט אוועק,
פון הינטער א שפיגל א פארהאנגענעם.
דורך מיר לויערט נאך די גלאצנדיקע שרעק:
אוי, פארשווינדט, פארשווינדט — פארשוואונדענע טעג,
איז דער גרוילנדיקער זון דער פארגאנגענער“.

נעם אין האנט א הויפן סאָוועטישע ערד:

זע —

די בלינדע שטויבעלעך הויבן אָן צו טאַגן.

א צעטראַטענער האַרבסט עפנט פּרילינגדיקע צווימן.

זע —

ס'האַבן די בלינדע שטויבעלעך אין שטרעלן זיך געביטן.

א לענין-שטראַל דערצוילט:

„איך בין א ליכטיקער גיבער.

פון דעם שענסטן זונאוּפגאַנג האַט מיר דאָ געבראַכט —

א ציכטיקער בודיאַני-דייטער.

איבער דער פּאַנסקער, ווערגנדיקער נאַכט,

בין איך אין גאַלאַפּ אַריבער,

אַף אַ וויכערדיקן פּערד.

דורך מיר לויפט נאָך איצט,

די ערד — אַ פּליענדיקער בליץ.

דורך מיר גאַלאַפּירט דער זיג אַלץ ווייטער! ווייטער!“

א אַרדישער שטראַל:

„אַ-אַ-אַ, גוט-גוט-גוט,

ניטאָ דער פּאַן — דער פּאַגראַמען-קנוט.

גאַלאַפּ-גאַלאַפּ, מאַרש פון אַלע מאַרשן, אַ, רויטע אַרמיי!

גאַלאַפּ, גאַלאַפּ אַ, צוויטנדיקער מאַי!

אַזויפּל שטעמעלעך צעשמיסענע וואַרמן נאָך אין ריי,

און גרייט זיינען אַזש די דערשראַקענע שטיבער שפּאַנענדיק

צו אייך אַרויס:

אַ, וואו איר גאַלאַפּירט פּאַרביי,

גלייכט די זוניקע האַפּענונג די טעג די געבויגענע אויס.“

נאָר איין שטויבעלע האָט אין אַ שטראַל זיך ניט געביטן,
אַ שטויבעלע אַזאַ — אַ טאַליענס טרער,
באַווינט דעם שיינעם הילך פון פאַגראַמען-קנוט:
„איך בין אַ שעד אַ בלינדער,
איך קען נאָר טליעדיקן כוישעד זען.
וויי, ס'איז דער מאַרש פון באַגינגס איבער מיר אַוועקגעריסן.
וויי, איך בין נאָך פול ניט אַנגעזופט מיט אייער בלוט.
דריי איך מיך, אַ קיילעכדיקער אַוול, איך פאַרביי
און מיין שיידמדיקע בלינדקייט שרייט:
ס'איז ניט קיין צווייטנדיקער מאַי,
ניט קיין וויכערדיקער רייטער,
ס'איז נאָר אַ פינצטער קיקעלע געווען“.

און אז דער שעד דער בלינדער, ווי אַ באַזיגטע שלאַנג,
קאַרטשעט ראַכמידיק זיך צענויף,
באַם בליצנדיקן פאַך פון דער גערעכטער שווערד,
רייסט די פאַרשלאַסענע שטומקייט גוואַרעדיק זיך אויף
און בעטלענדיקע הענטעלעך און געשמידטע הענט!
און געשענדטע הענטעלעך און אַפּגעהאַקטע הענט! —
ווי שמורעמס אַפּלאַדירן: זינגען
אַזאַ טויזנט מאל טויזנט דונערדיק געזאַנג —
פאַר דעם מאַרש פון אַלע מאַרשן — דער רויטער אַרמיי!
פאַר דעם מאַרש פון אַלע מאַרשן — דער רויטער אַרמיי!
און ס'דאַכט אַפּילע די גרויזאַמע קייטן אַליין,
טרייסלען פון זיך אויס — דוירעסדיק געוויין
און צעשפּרינגען זיך אַף אייביק אין טאַנצנדיקע רינגען:
— מיר זיינען פּריי! מיר זיינען פּריי!

א נאצי-רויז

פוילן!

אזויפל שמעטעלעך זיינען נאך אין דיר פארען,
וואו עס שפאנט נאך אום דער שעכטער — דער נאצי-כולוגאן
און גרייט זיך אזש די זון אליין צו קוילען.
פון אלע שטיבער גרוילט דער ברוינער זיג ארויס:
קינדערלעך — מיט פארגרינטע סקארינקעס אין די גירקע ציין.
אן אויסגערונען אויג איז א נאצי-רויז.
א שארף דערמאנט א ניט-דערקוילעט געוויין.
פארנאכט פארגייט די וועלט —

און אפילע פאר כאלוימעס בלייבט נאר איבער — א פאר-
בלוזטיקטע רוט;

און ס'בלייבן יעסוימימלעך מיט שמאצייסראעל אין די
לעשנדיקע אויגן.

איבער געוועזענע שטיבער ווי איבער קווארים געבויגן.
ארום כארעווע קלויסטערס, דורך האלב-נאכטיקע שאען,
קניען לעוואנעדיקע בעמלער און קלייבן צלאמימלעך
וואס שימלען אינם בלוט

און פאלן מיט געוויין אף שטיקער פון אלמארן — אנטקעגן
א צעשאסענעם יעזום:

„א, יעזום, א הייליקער פאן, ביסט פון געהענעם א גרום,
פאר די שפאנענדיקע נאצים — די זיגערישע קראען“.

פוילן!

נאך וועט דיין קווארימדיקע נאכט צו דער זון זיך א ריס-מאן,
ווי מיינע העלע שמעטעלעך — מיכאלישעק, סווינציאן.

א ווארנדיקער פארמאג איז אונדזער פאן!

ס'לעכט דאס לעבן איבער אלע טויטן!

אינם כוישעכדיקסטן כוישעך איז דאס ליכט פון פרייהייט
פאראן.

א, ווער קען דעם שמורעם אין קייטן פאנגען?

ווער קען צאמען דעם עמעס פון גערעכטן מראט?

די שווערד פון עמעס איז די שווערד פון זיג!

מיר קומען בייטן דערווארגן געוויין — אף פריילינג-געזאנגען!

מיר קומען פלאנצן דעם גאנעידן — אף דעם ארט פון
עשאפאמן!

2.

מײן מאמע באדאנע שמועסט
וועלט־פאליטיק

און עפשער מיין קינד,
 דארף מען זיין אליין א פויגל,
 קעדעי די שפראך פון פויגל צו פארשטיין;
 און עפשער מיין קינד,
 דארף מען זיין אליין — א שטיין,
 קעדעי מיט דער שטומקייט פון שטיינער צו ריידן:
 נאר ס'קען דאך פארשטיין אפילע א הילצערנער נאר, —
 אז ווען ס'איז ניטא קיין צאר,
 איז ניטא וואס צו דערציילן אין פריידן.

און עפשער מיין קינד,
 דארף מען זיין אליין — דער מעסער
 קעדעי צו וויסן,
 אויב ווי דעם קארבן איז אויך דעם מעסער טוט-וויי;
 און עפשער מיין קינד,
 דארף מען זיין אליין דאס געשריי,
 קעדעי צו וויסן,
 אויב עפעס איז פון פיין גרעסער, —
 נאר ס'מעג דאך וויסן אפילע א קריצנדיקער פיינט,
 אז נאך א נאכט פון פינצטערנישן אלערליי,
 זעט מען שמענדיק ווי דער זיג שיינט.

א לעצמע אייז-קריע דערציילט:

איך זע מיין קינדהייט דורך פענצטערלעך פון פארלאטעטן גלאז
און כ'הער א לעצמע אייז-קריע דערציילן,
א קלוגן מאַשל וועגן פאנסקן פוילן, —
ווי ס'איז דאס אלטע אייז צעגאנגען פאר שרעק,
ווען ס'האט אף דעם דער ווינטער גענומען פוילן
און ס'האט דערזען ארום — די ערשטע גראזן:

„איך בין א לעצמע אייז-קריע — אין א פעלץ פון קוים,
שוויס איך טרויעריק אין פרילינגדיקן וויליע-טייך
און שיק א קלאַלע — דעם געזאנג פון נאָענטן וואַלד:
פלי אוועק, דו בייזער פרילינג!
פלי אוועק, מיין סוינע פרילינג!
בור-ר-ר! בור-ר-ר!

אן א פרעסטל איז מיר אזוי קאלט-קאלט-קאלט!
א, א לאנגן ווינטער,

בין איך געווען מיט מעכטיקן פראסט אזוי רייך,
בין איך געוועזן שטארק מיט אזויפל טויט!
מיין זילבערנער ייכעס שטאַמט פון פאַרשניטן שוואַט,
ווען אין פראַסטיקע שטיבער,

פלעגן מאַמעס איבער פוסטע וויגן, קלאַרע טאכריכמלעך נייען.
געווען איז מיין ייכעס מיט טויטע קינדערלעך אזוי זאַט.

אין שמאַלע קוואַרימלעך מאַמעש א גערעטעניש.
געוואַקסן איז קיין אַיען-האַרע-ניט מיט מאַזל דער צווינטער.
פאַן קאַברען הייסט מיין טאַטע,

און וואַיענדיקע זאווערוכע איז מיין מאַמעס נאַמען,
גאַר אַז איצט האַט מאַסקווע גאַר אַן בושע מיך פאַראַטן
און פלוצלונג גאַר אין מיטן פראַסט געבראַכט א פרילינג!
און פלוצלונג גאַר אין מיטן פראַסט — מאַיאיקע פאַנען! —

איז ווי זאל איך פארשטיין אזא ביזע רעמעניש,
אז אפדעם ארט פון יעדער קרא, א קאנאריק מאיסע כאז זינגט
און דא וואו א נאקעטער דארן איז געווען,
איז א גלעטנדיקער שטראל געווארן.
ווי צו מיינע פארשפילטע יארן.
אן וואונדן, ווי קען מען זיין געזונט.
און ווער האט ניט געזען,
ווי מאסקווע ציט מיך צום זינקנדיקן גרונט.
אט-אט-אט און איך צעניי
און בלייב אין שטראמיקן וויליע-טייך — ברודיק געוויין“.

3

מאסקווע האט זיי פארזאמטן

מאסקווע האט זיי פארזאמט!
מאסקווע האט זיי פארזאמט!
ס'דערמאנט מיר אין מיכאלישעק — א צעדולטע קלויז,
ווען פלוצלונג באם שאכרים אמאל,
האט אמע די צעדרייטע,
פון העלער הויט זיך צעשריען
ווי ניט מיט איר אייגענעם קאל:
„גאט איז געשמארבן!
גאט איז געשמארבן!
איך האב פארטאג אליין געזען,
א פייער-מויל — א זון די גרויס,
האט דעם פרומען כוישעך פון מיין טארבע אויפגעגעסן;
איך האב פארטאג אליין געזען,
דעם קרעציקן דאלעם, ווי א גילדענעם מאראנץ בליען
און אין בלינדן העקדעש האט ער א קראנץ שטראלן פארגעסן;
גאט איז געשמארבן!
גאט איז געשמארבן!“

און אנטקעגן אפענעם אַרנקוידעש, האָט אַמע נאָך גאָט אַליין קריע געריסן, — נאָר ווען איבער דעם העקדעש האָט די האַלבע-נאַכט צעשאַפן, ווי פינקלענדיקע מאַטבעיעס — בעמלערישע שמערן; ווען דערמאָנט האָט אָן אַ שעד אַיעדער שאַפן און ס'האַט דער ריו — מיכאַסקע דער טויבער, פאַר אַ קאַלטן יעזוסל, באַוויינט זיין בעמלערישע דאַליע און געקאַרטשעט זיך ווי אַ ווערימל פאַר זיינע זינד, — איז אַמע די צעדרייטע מיט אַ פאַרשמאַלצענער פאַלע, באַס שיין פון אַ פינטלענדיקן קאַנעץ אין העקדעש געזעסן, מיט אַ קרומער נאָדל געצירעוועט די קריע-ריסן און געהערט ווי גאָט אַליין, אין אַסיענדיקן ווינט, שילט זיין וויסטע וועלט אין טאַטנס טאַטן אַריין.

4

אונדזער יענטע טעלעבענדע

הערט מיך אויס, אַ, גוטע קינדער, אַ ליבע מענטשן, לאַמיר ראַטעווען פון „פאַרווערטס“ די געשענדטע יענטע טעלעבענדע און זי וועט אונדז דערפאַר מיט אַלדאַמגוטס בענטשן, אונדזער קלוגע, אונדזער האַסטיקע יענטע-טעלעבענדע. לאַמיר ווייזן איר, ווי פון דער פאַרשלייערטער באַכעצע — די לעגענדע, פליט שוין אין ערדישן שמורעם דער לעצטער, הימלשער שלייער; ווי אין ברעשיסדיקן פאַרמאַג ברענט דער אייווער באַמלדיקער טרויער. אַ, אונדזער פאַרפירטע צירקע און מירקע — אונדזער יענטע טעלעבענדע. לאַמיר אויסמאַן הויל ביז די אורוואַרצלען — די אויסגעקלערטע לעגענדע, אַז שרייען זאַל מיט וואוילע זיבן מאַס רייד, אונדזער פאַרלאַמעטע — אונדזער זויבערע יענטע טעלעבענדע, אינגאַנצן וואונדער — אינגאַנצן גאַפנדיקע פרייד: — אר-וואַ! אר-וואַ! — אַף מיר און מיינע קינדערלעך אַזא יאַר, זי איז גאַר אַליין לעגענדע — אונדזער יאַנטעוודיקע וואַר.

דער ליכטיקער זעקס און דאָס פינצטערע זעקסעלע

(א מאַשל פאַר אַ סאַך אַזוינע מינים זעקסעלעד)

איך בין דיין פאַשעטע מאַמע פון אַלט-מאַדישן מיכאלישעק,
איז לאַמיר נאָך קינד מיינס אַ באַלאַקע-מאַן,
מעקויעך מאַסקוועס קלוגער וועלט-פאליטיק,
און מעקויעך די קאַלערליי פיינע שלעק,
וואָס זיינען טשאַמעסווייז אין שווינדל-מאַרק אַצינד פאַראַן:
די פלינקע מאַרעוויכערס וואָס פאַרסאַכערן וויי און ווינד,
פאַר אַ טייטער ברודיקע גראַצער אונדזער זויכערע פאַן;
לאַמיר קינד מיינס אַ באַלאַקע-מאַן,
מעקויעך דעם טרויעריקן זאַל אין טוכלען „מאַן“ —
נו, דאָס פינצטערע זעקסעלע מיט „מאַנען“ דריי,
וואָס זיינען פון דער זוניקער „פרייהייט“ צום שוואַרץ-יאַר
אָוועק.

זוכן באַ דעם ראַשע — אומגליק, פאַר דער וועלט גליק:
שטאַרקן מיט די בילנדיקע מיילער, די שוין הייזעריקע בילעריי
פון דער צעווילדעוועטער טשאַמע — די „פאַרווערטס“-הינט.

אוי, „מאַנען“ אַזוינע געוויס ניט געפאַלן,
ווי געבענטשטער מאַן פון הימל.

זע:

אַט איז פאַרשאַלטענער שוואַרץ-מאַן,

אַט איז בלעכענער בלעך-מאַן,

אַט איז „אַרנטלעכער“ היי-מאַן,

וואָס קען שוין „מענדעלעס קליאַטשע“ ניט נאַרן אַז ער איז
ערלעכער האַבער.

קורן, מיין קינד,
א געזונטער אָרעם מוז דעם דורכגעמוילטן אַרבֿל צעשפּאַרן,
און אַז דאָס היילנדיקע פייער פון אַנגעגליטע שטראַלן,
האַט פון די גרויסע „נעשאַמעס“ די פּיצניקע פּליי דורכגענומען,
זיינען די ברודיקע „מאַנען“ אונדזער זויבערער גאַס באַפּאַלן:
נן, האָט זיך פּלוצלונג געגעבן אַ שפּרונג און אַ שמעל,
אַ פּאַרשפּילט זעקסעלע אין קוויטשנדיקער ריי —
איז פון צעבליטן פעלד אַנטלאָפּן,
דאָס אַרנטלעכע וויאַנען פונם דאַרן היי;
האַט ס'היילנדיקע פייער געטראָפּן:
דעם לאַנג-פּאַרוואַרפענעם כלעך אין זשאַווערדיקן האַרצן
און דעם כּוּישעך דעם גרויסן
פון דער פּרויקע — שוואַרץ מאַל שוואַרץ;
האַט כּוּישעך און זשאַווער און אַרנטלעך וויאַנען,
זיך עס דערלאַנגט אין פייער אַ צעשמויס,
בענעמאַנעם טאַטע אין הימל —
פון שוואַרץ, גרין און געל — אַ מאַרעשכּוירע-געדריי,
אַ פּאַלנדיקער טאַנץ פון פּאַרלעגענעם שימל.

אן עפֿ—שטיין

זע, מײן קינד,
א טעמפער שטיין וואָס וואָלט אַפּילע נײַט געקענט
פאַר אַ בלינדלעכן פאַרעטער אַ פאַר גראַבע שפּאַקולן
אויסשלייפּן,
פינקלט אין האַנט פּון פעלשער, ווי אַן אויסגעשליפענער
בריליאַנט,
האַט זיך פאַרנומען דורכשניידן די מאַסקווער קרעמל־ווענט;
אין מויל פּון פּײַנט — אַן אַרומגעגריזשעמער בײַן,
וויל אַף דעם געלן בוים פּון פאַראַט, ווי אַ זינגנדיקער זומער
רײפּן.

ער וואָלט געווען אַ באַלן,
טאַקע ווי אַ פעלזן־שטיין,
איבער אונדזערע קעפּ צו פּאַלן, —
האַט ער, איך וועל דיין קאוועד איבערבּעמן,
געשטעלט זיך אַ מעכטיקן טראַן,
דאַרט וואו דער קעניג אַליין גײט צו־פּוס:
אַ געל קרעמל אַזאַ — קעגן דױטע געפּאַרן
און פאַר קאַל־אַם־וועעידע — פאַר „מענטש“, טכויר און
דאַרשנדיקן האַן,
בליאַסקעט קעגן אונדז — אַזאַ שפּאַגל נײַער געט, —
אַי, איז עס אַ געטעלע, מאַמעש גאַלד צו שאַרן,
הער! — טרערן, פּאַנען און וואונדן פּון נײַסטן פּאַסאַן,
קימאַט בעכינעם צו פאַרקױפּן:
„אידן פּון מיזרעך, אידן פּון מאַירעוו,
אַלע־אַלע לױפּן־לױפּן —
שטױנען, הערן און זען:
פּון רױטע מעיסמילעך — אַזאַ צירק!
אַלע־אַלע פּירער און מאַרטירער געווען.
קױנים פּון דאַרעם, קױנים פּון צאַפּן,
אַלע־אַלע קױפּן־קױפּן,
ביליק־ביליק! ביליק!
פאַר אַ גראַשן — אַן אַרנמלעכע טרער.

פאר א קאפיקע — א ביטער געוויין.
פאר א דאלאר, אזש פון כיידער, דעם פעפערדיקסטן סאך.
פאר א דרייער, דעם מאאיקן הורא פון מאסקווער סקווער.
(נאך דא איז עס א משאנדדיקער גוואלד,
פון אן ענגער שול-הויף באך.)
פאר א פינפערל, — א בינטל „גע-פע-או“—וואונדן —
ערשט פון אונדזער גארטן ארויס!
ערשט פון אונדזער גארטן ארויס!
פאר א צענערל — צען דעגנבויגנס גליק:
דעם גאנצן רויען שטורעם,
פון יענעם, אקטאבערדיקן וואלד,
אלעוואשאַלעם! אלעוואשאַלעם!
אט ערשט א פרישן באַנדל מאַסקווע אויפגעבונדן.
מאסקווע — א בייזער כאַלעם!
מאסקווע — א בייזער כאַלעם!
און אַרנטלעכקייט פאַראַן — אַ גאַנצער טורעם!
ביליק-ביליק! ביליק!“

ער וואָס האָט אַליין געזען ווי שפּאַניע ברענט.
ער וואָס האָט געזען,
אַ נאַקעט האַרץ אונטער פּראַנקאַס קנאַלנדיקן ביימ, —
אײַם וואַלט געפּאַסט אַצינד,
פון זיין פעטערס יערושע אַ לוסטיק פּידעלע זיך קויפּן,
מאַכן זיך פון בלעך (מאַנען) אַ בלעכענעם סמיטשיק,
צוקלעפּן זיך פון היי (מאַנען) אַן אַרנטלעכע האַנט
און ווי אַ פאַרליבטער קומען אין דעם טיראַנס הינטערהויף,
אויסשפּילן פאַר סינאַר פּראַנקאַ — זיין בלוטיקן זיג;
און דאָן, אין אַ גריבעלע פון כּיין,
אַי, גריבעלע, ציגעלע, ציג-ציג-ציג;
לאַזן דעם טאַליענס פאַרקישעפט האַרץ,
איבער נאַכט אַליין,
מיט דער פּרויקע — שוואַרץ מאַל שוואַרץ מאַל שוואַרץ.

מוישע גיבמיר

און אז איצט האט קינד און קייט דערזען,
אז ער וואס האט אזש שלאנגען פאר רעציקע געשלונגען
און א גאנצן דאָר
אזש מיט דעם קאפּ, ווי מיט אַ שטאַלענעם פּויסט געזעצט אין
סוינעס ווענט:

בורזשוי, דערלאנג די וועלט! —
ער וואס האט דעם קונץ פון אלע קונצן געוויון,
ווי אַ מאַסקע גייט אַ באַרוועסן טאַנץ,
אַף הוילע שאַרפן פון טאַנצנדיקע שפּיון
און ס'האַבן אזש אלע טויט־מאַכשירים פאַכנדיק דורך אים
געקלונגען:

בורזשוי, דערלאנג די וועלט! —
ער איז גאָר אליין אַ גאַנצן דאָר אין שלאַנגען־נאַרע געלעגן. —
מיט די נעגל געגראָבן סאַמיקע קוואַלן אַף אונדזערע וועגן
און די באַק־ציינער באַהאַלטן אַף אַ גומינקן מאַרגן,
ווען מיר ווי ציטערדיקע לעמעלעך וועלן בעטן זיך פאַרצוקן.

און אז דער קאַכעדיקער וואַלקאַן איז גאָר אין זייפּנבלאַזן
צעפּאַלן.

האַט קינד און קייט דערזען:
אַ האַרץ ניט קיין ווייניקן קוואַל, נאָר אַ פאַרלעגענעם רינשטאַק,
וואָס קען מיט קאַלירנדיקן מיסט נאָר פלייצן.
אַ מויל וואָס קען מיט טויט קעגן וועלטישן פיינט ניט שאַלן
און הענט וואָס פּויקן ניט אין קיין בראַנדיקן שמורעס־גלאַק;
די פינגער, ווי איילנדיקע שפּינען, קענען נאָר דורך גליטשיקן
פאַראַט זיך שאַרן —
הענט וואָס קענען מיט הייליקן מאַרטירער־פּלאַם פון אונדזער
פּאַז.

נאָר אַ פּראַסטיקן ראַצן־נעסט באַהייצן.

און געבליבן איז פאר דעם געין מאמאן זיך בוקן,
א דורכגעפוילטער ריו אן איינגעזונקענער,
וואס שליידערט צוריק
אין אונדזער ארימען סאך — די פראסטע עפעלעך און בארן;
און פארבליניעט זיך פון גליק
באס שימל ראסל-פלייש, דעם פארשטונקענעם —
וואו ביז דער גאל האט ער א גאנצן דאך געשפיגן;
געבליבן איז פאר דעם געין מאמאן — א געשמאדמע, העפקער-
דיקע באבע ליגן,
אין א פארעטערישן ציילעם און אין א זוינעשן שלייער
אנגעטאן.
געבליבן איז איבער אזעווס קיווער—א געלע, וויאנענדיקע פאן.

און אזוי-אזוי האט ער א גאנצן דאך געקליבן,
אין ווערטערדיקע פלאשן — גיפט-געטראנקען
און מיט אן אויפגעשרויפטן אדלער-בליק,
די פעטינקע ווערימלעך קלוימערשט געטריבן
און איבער אונדזער דאך געבויט: אויסגעקלערטע טאנקען,
געגראמטע טליעם — א גאנצע פאכריק;
און פלוצלונג גאר א קער געטאן,
קעגן אונדז — דעם ביקס, אנטקעגן פיינט — די פען;
און פלוצלונג גאר א קער געטאן,
אנטקעגן פיינט — די פוסטע פלאשן,
קעגן אונדז — די גיפטיקע געטראנקען, —
גאר אין דעם אווערדיקן גיפט,
איז געבליבן א פארסאמטער גויסעס ער אליין,
וואס האט צו אונדז א געלע ווידע א ריטש געטאן:
„גאדיר מיך אליין — א צעבויגענער טרומייט
וואס האט א גאנצן דאך געטרובעט
מיט כויעק אין די הויפנס — דעם ארבעטאָרעס געוויין.
גאדיר דעם וואס האט א גאנצן דאך געבאלבעט האס,
קעגן „בוגימען“ און קעגן שמרויענע רויבער.
גאדיר דעם וואס האט א גאנצן דאך געפעדלט מיט דער
הייליקער שוואוע“.

און אזוי־אזוי האָט ער זיך אַצינד,
מיט איין פאַרפומירטן שווענק, אַרויסגעוואָשן די מאַזאַליעס
מיט דער הויט;

און אזוי־אזוי, מײן קינד,
איז פון הער „האַקוס־פאַקוס“ באַ דעם פיינט פאַראַנען,
ניט אַן איינזאַמע ראַד פון אַ צעשמעטערטער באַן,
וואָס פלעגט אַמאָל מיט יאַגנדיקע שטרעקעס זיך פאַרמעסטן;
ניט קיין אַדלער און ניט קיין טויב וואָס שמעקט מיט מאַבל,
נאָר אַ הויל קאַנאַריקל אָף אַ פאַרטריקנט בייט,
וועמען אַן אכוער, אַ אינגל האָט אַיעדן פעדער אויסגעפליקט
לעבעדיקערהייט

און בעט זיך באַם האַר אין אַ נאַלדן שטייגעלע אָף קעסט.
אָף פאַרשטויבטע פּאָליצעס וועט ערגעץ נאָך צאַנקען,
אַ טשאַדנדיק פינקל פון אַן איבלדיקער ליאַמע, —
וועט זיך נאָך וואַלגערן זיין געראַנגל—אַן אַפגעשאַרענער נאַגל,
וואָס קען שוין אַפילע אַ פליגעלע ניט געבן קיין איינציקן גראַבל,
און ס'וועט נאָך בלייבן זיין צאַרן:

אַ טרו־טרו־טרו צאַצקעלע אין די זעלמענע שראַנקען
פון אַ רייכער, אַפגעבליאַקעוועטער דאַמע,
וואָס קלייבט פאַרדעכטיקטע אַנטיקן צו די עלטערע יאַרן.

צו דערציילן אין פרוידן

(נו, מישטיינס געזאגט,
כ'לעכן, ס'לוינט זיך דען דערמאנען,
דעם פיפקעדיקן פיפערנאטער — דעם הינקענדיקן זשוליק, —
כ'ווייס מען זאגט —
ווען א זויגע טאדלט זינד,
ווען א מאסער ווינטשט געזונט,
קומט צען מאל ניט-דא-געדאכט — אן אומגליק:
א שערעץ האווקעט ווי א הונט,
אן אויסגעטריפט ליכטל באפעלט —
די זון מוז ווערן בלינד!
פון א פארשאלטענער ברוע — אזא געביל,
פארקייקלט אין קאפהאקאל — די „וועלט“!
א ניט-גוטער איבער „אזעוו-בערג“ האפקעט א פארפולטן
קאדריל!)

דעם הער שעד און הער כויזעק געפעלט,
ווי ס'האט א פינצטער זעקסעלע מיט דעם ליכטיקן זעקס זיך
פארמאסטן:
דאס פינצטערע זעקסעלע מיט פארצט אין די גלידער, ווי
פרעסנדיקער דאסט;
דער ליכטיקער זעקס האלט מיט ענדלאזע ליכט-ארעמס
ארומגענומען,
די צעפייניקטע פינף זעקסן פון דער וועלט
און סע ווייסן שוין קינדער אין די ווינדעלעך אפילע,
אז דא וואו ס'גרוילט א מליע אצינד,
וועלן קאקעטירן מיט ווינטעלעך — פארליבטע בלומען.

א. הייליקער אויסלייזער בעניטאָ מוסאַליני!

1

א. הייליקער אויסלייזער בעניטאָ מוסאַליני!
ביסט ווי אַ פליענדיקער יעזוסל נאַר אויסלייזן עמיאָפּיע
געקומען.

איז וואָס —

אַז דאָס האַרץ פון עמיאָפּיע פליט אָף שווערדן, אַנשטאַט
מאַלאַכים-פליגל.

באַפוילן האָט דיין קאַנאַנען-מויל: ס'זאַל די פרייהייט זיך
אויפרינגלען!

איז וואָס —

אַז פריי איז נאַר דער וואַיענדיקער ווינט צו קלאַנג.

ביסט געקומען מיט אַ האַגל פון פּרילינגס די וויסטע ערד
באַדעקן.

איז וואָס —

אַז יעדער פּרילינג איז פון אַ געפאַלענעם, עמיאָפּיער העלד.

ביסט געקומען אַז געזונט פעלד זאַל אויך פאַר ווילדן מידבער
קלעקן. —

איז וואָס —

אַז דיינע פעלדער זיינען — געזונטע צווינטערס.

באַפוילן האָט דיין קנוט,

אַז בליען זאַל דאָס לאַנד פון די „באַרבאַרן“ מיט גאַר די
פּראַכט פון דיינע בלומען,

איז וואָס —

אַז מיט בלוט פינקלען די מוסאַליני-בלומען.

א, הייליקער אויסלייזער בענימאָ מוסאָליני!
דיך קען דיין גאָט פון מאָרד ניט פאַרשעמען.
ער האָט געמוזט פאַרנעמען פון דיינע הייליקע די געבעטן,
אַז בראָוו זאָלסטו איבער קעפּ טרעטן
און מיט העיל סעלאַסיעס בערדל פּוצן זיך דאָס בלוט פון דיינע
שיך.

וואו וועסטו אַהינטאָן אַזויפל זיג — אַזויפל טויט?
סיידן זאָלסט פון אַלע קעפּ אָן איימעדיקן באַוויל זיך בויען —
און דו אין שפיץ, ווי אַ זאַטע קראַ, זאָלסט זייען דעם אַש פון
פאַרבּרענטע זין,
איבער געבויענע מאַמעס, איבער אַלמאַנעדיקע פּרויען.

דו ביסט מעכטיק, ווי די פייער-האַנגלען,
איבער די באַרוועסע, עטיאָפיער מיידלעך,
וואָס האָבן אין בראַנד זיך צעשאַטן, באַ אַ קילן ברונעם —
מיט צענאַסענע וואַסער-לאַנגלען, אין די אַפּגעריסענע הענט.
א, דיין באַפעל קען לעשן אַלע זונען!
א, דיין באַפעל קען טורעמען פון וואונדן—יאַמערדיקע ווענט.
איבער דיר וועט שטענדיק שוועבן — דיין איינציקע פּאָן:
אַן עטיאָפיער קינד אָף אַ שווערד אַנגעטאַן!

נאָר ס'וועט מיט דיר דער טויט ניט האַלטן אייביק שאַלעס.
נאָך וועלן די קעפּלאַזע גופים באַנאַכט פון זיגערישן שלאַף דיך
וועקן.

ס'וועלן פון „אַדאַוואַ" — די בלינד געוואַרענע „באַרבאַרן",
קומען דיר צו כאַלעס

און מיט די פאַרגאַזטע אויגן דעם וועג צו דער זון טאַפּן;
ס'וועלן אַלע קאַליקעס פון „אַדיגראַט" קומען
און מיט די קוליעס אין דיין שאַרבן קלאַפּן.
נאָך וועלן דיר דערווערגן — די צעיושעטע קאַשמאַרן.

נאָך וועט אין מאַירעוו — דיין מיזרעך זינקען.
נאָך וועט דאָס באַזיגטע בלוט דיך אַליין דערטרינקען.

אַקטאַבער, 1935.

פ א ס ט ע ר

(צו זיין זעכציק יאָריקן געבורט־טאָג)

און ווייל איך האָב האַלט אַזוי פון מיין קינד־הייט פאַרבענקטע
מאַיסעלעך דערציילן,

איז גוט אַזוי זיצן באַ דעם איינציקן פענצטער פון מיין אַרים
צימערל אַצינד
און ווי אַ מאַיסעלע פון כעידער הערן „די בלעטער פון אַן ארבעטערס
לעבן“.

אַ, דער וואָס פאַרשטייט די שפראַך פון נויט, פאַרשטייט דעם
פאַרשאַלטענעם ווינט
וואָס קומט צו אַ היימלאַזן אָף אַ שטייגע־רנער בעט וואַיען דורך די
פרינדיקע וואונדן;

פאַרשטייט די שפראַך פון דעם צינישן כאַלעם וואָס קומט אָף די
אומהיימלעכע שויבן,

די געמאַלענע שפילכעלעך, ווי שאַלעכמאַנעס פונם טויט די
קינדערלעך אַפצוגעבן.

מיט פולע פויסטן נעקאַמע האַסטו געזען —

די ערשטע, אַירישע פרידינגס דיינע פוילן אַרום די „קעיטער“
טריט שטאַלן.

אויך דיין קינד־הייט איז אַ קראַנקע בלום פון אַ בלינד געסעלע געווען,
וואו מיט די אוראַלטע שאַטנס געשפילט האָבן זיך קינדישע

שטראַלן. —

ווי איך וואָלט די ערשטע טריט דיינע געהערט
דורך די אידישע העקדעשן פון ליטע און פון פוילן.

איז ווי זאָל איך ניט בענטשן דעם גוירל וואָס האָט דיר פאַר אַ
קריגער קעגן נויט באַשערט:
די נויט וואָס האָט דיין יוגנט געוואָלגערט דורך די קאַרצערס פון
סטרייקנדיקע מאַטראָזן;
די נויט וואָס האָט דיין יוגנט מיט דער ווינטיקער אומרו פון אַ
האַבאָ געטריבן;
דיין נויט וואָס האָט ניט איינמאַל איבער די ראַכוועס פון אַמעריקע
בעטלען זיך געלאָזן —
און ווייל מיט גאָר דעם פייער פון אַקטאַבער קענסטו דיין מעכטיקן
קלאַס ליבן,
האַסטו געקענט צעבונטעווען פון אַמעריקע דעם וואַרנדיקן שטאַל.

אַצינד ביסטו באַם רודער פון דער פאַרטיי וואָס פירט די שלאַכטן
פאַר אַ לעבעדיקן לעבן,
נאָך יעדער שלאַכט טוט די האַנט פון מאַרד אַ ציטער!
דער זוניקער עמעס גלייט אויס דעם גאַליקן סאַם פון מאַנסטערהאַפטן
ליגן.
און ווייל דו האַסט די זעכציק יאָרן דיינע אויך פאַר דעם ליכט פון
מיין פאַלק אַפגעגעבן,
טראַגט היינט מיין פאַלק זעכציק בלומען קראַנצן און אַט די הייליקע
שוואַוע דיר אַנטקעגן:

— מיר וועלן זיגן! זיגן! זיגן!

מיט דער פרישער בראַכע פון אַנגעטרונקענע פעלדער נאָך אַ
שפייזנדיקן רעגן,
רוישט אַלץ נעענטער און נעענטער די קוועלנדיקע פרייד פון נאָך
דעם לעצטן געוויטער.

3.

אן ארבעטער־פּאָעט

א שיק-אינגל, צי אן ארבעטער-פאָעט?

1

א, אידישע ארבעטער, ברידער און שוועסטער,
ווי זאל איך: א שיק-אינגל — א כניאָק,
דעם הויך פון אן ארבעטער-פאָעט דערגרייכן?
ווי זאל איך: א צענדלאַרדיקער באַק,
שפּרינגען אַהין און אַהער — מיט דערשטיקטן האַם דעם
אויער קנעכטיש בויגן,

פאַר יעדן קער פון א ליאָדע פּוסטע צונג —
און דאָן, ווען יעדער שטראַל פון מיר איז אויסגעזויגן,
זוכן אין דאַרנדיקן גידער — פאַרוואַרצלטע הויכן? —

ווי זאל איך באַנאָכט אַ בראַווער אַדלער זיין,
פאַרטאָג — אַ שיק-אינגל, אַ גראַשנדיקער וויכער, —
אַז ווען דעם לאַנגן טאָג פאַריאָג איך מיט כניאַקישע טריט,
בלייבט מיר אַ שפּרינגנדיקער ביניען — אַן פענצטער און אַן
ציגל

און ס'קען דאָס פאַרלאַשענע געמיט ניט געבן קיין מאַאיקן
שיין:

דאָס געבענטשטע וואָרט פאַרשילט זיך אַליין
און הויבט פון געבונדענעם אַרט זיך אויף אַן פליגלען,
ווי אַ פאַרקישעפּטער שטיין, אין די פאַרדעכטיקע הענט פון
אַ מאַרעוויכער.

ס'מוז דער ארבעטער-פאָעט, ווי דער שמיד באַ דער קאַוואַדלע
גליען באַ דער פען,

און ווי ס'קען אַ געגרייטער מאַלצייט אַן פייער ניט זידן,
קאַז אַן ערלעכן שווייס פון פאַרהאַרעוועטע גלידער, קיין אַר-
בעטער-ליד די וועלט ניט דערזען.

צו דערציילן אין פריידן

ווי דער געמרייער פויער האלט פון פרי ביז שפעט דאס
זויבערע פעלד געראמן
און גייט אנטקעגן מיזרעך אויף — אן ערשמער שטראל;
און איז פון מידן אונט — דער ערשמער שאמן
צו באגעגענען אין פעלד — פון דער נאכט דעם יאנטעוודיקן
טרויער

און מיט דער דופטיקער מי איז אים פיינלעך אוזש זיך צו
געזעגענען, —
אזוי מוז רוישן דורך די טעג דער פרישער בילדער-קוואל,
באם לידער-ווארשמאט פון ארבעטער-פאעט.

א, ליד,

גיב מיר ניט דעם פארשעמטן קער פון א גווארעדיקן מענטש
— א שיק-אינגל.
גיב מיר דעם געניטן טראט פון פלינקן הירש וואס נארט אפ
דעם ציל פון פינקטלעכסטן יעגער.
קער זיך ווי א בליץ, א, אויסגעשליפענע צונג!

און אז איך ליג אצינד — א פארשעמטער שיק-אינגל אף מיין
געלעגער, —
קריכט דער שלאף — א נודנער גאסט, א ניט-געבעטענער,
קען די ביקס אין שלעפערדיקער האנט ניט שלאגן די
מעכטיקע דויבער —

און ס'כליט דורך מיר א פעלד פארזייטע לידער.
לידער-געשמאק ווי מעליקע בולבעס מיט פרישער שמעטענע.
לידער — צווייגן אַנגעגאסענע מיט זאפט פון וויינטרויבן.
לידער — אויגן פארבענקטע הינטער גראטעדיקע שויבן.
לידער — מיט ליכט, מיט גאל: מיט זיג געלאָדן.
א, אויסגעוועפט איז פון מיין ליד דער צויבער!
אז, דורך מיר דרייט זיך די זון ווי א גרויע, צעבויגענע ראָד
און ס'קייכן כויעקדיקע טעג אין מיין מאַגער ברוט מיט זאלץ,
ווי זאל איך זינגען דורך די נעכט פון ארבעטער-שמאָלץ?

היימלאַז

אַז ס'איז מיין היים — די בלודנע, דעצעמבערדיקע גאַס,
ווי זאָל איך אליין — אַ שטיק פּראָסט, אַ ליד פון פּרילינג
שרייבן,

אַ, אידישע אַרבעטער, ברידער און שוועסטער!
ווי זאָל איך פון אַט דער ייאושדיקער שאַ אַ ליד פון האַפּענונג
מאַנען,

אַז היימלאַז בלאַנק איך אום
און די מידע טריט זוכן רו באַם שוועל פון אומרואיקסטן
געווימער:

מיט געביילטע פּוּיסטן, מיט פּרילינגדיקן האַס —
קען איך דעם ווינט, דעם הונגער און דעם פּראָסט ניט
פאַרטרייבן.

איך וויים —
פאַר דעם פאַרהאַרעוועטן שנימער, לעבן די פולע זאַנגען
נאַכן שניט;

איך וויים —
פאַרליבט וועט ערשט דאָס האַרץ ליבן, העל וועט ערשט דאָס
מאָל העלן! —

נאָר פאַר דעם הונגעריקן אין אַ ניט־באַהייצטער שטוב,
ווי שווער, אַ שווער איז זיך פאַרשמעלן,
אַז ס'מאָלט דאָס אייז אַ ליכטיקע וועלט אָף די עלנמע שויבן, —
אַט ווי שווער ס'איז געווען פאַר יויסעפּן אין האַס פון גרוב,
צו דער ליבע פון יאַנקעוו־אַווינו זיך דערהויבן.
איז ווי זאָל איך מיט ייאושדיקע הענט אַ ליד פון פּרייד איך
געבן,

אַ, אידישע אַרבעטער, ברידער און שוועסטער! —
אַז מיינע דריי און דרייסיק פּרילינגס שלעפּ איך היימלאַז אום
דורך נאַכט און פּראָסט,

און ס'זיינען אַלע מיינע לידער ניט ווערט קיין היים מעפעלע
קאָווע.

אַ, לעבן ווילט זיך אַזוי לעבעדיק ווי ס'קען נאָר זיין דאָס לעבן,
און ס'ווילט זיך שליידערן קעגן פּיינט: לידער — צאַרנדיקע
לאָווע.

א פארבענקטע שאַ

איך האָב פֿאַרטאָג מיין קינד געוווּן,
דעם אויפגעוואַכטן האַריוואָנט, —
האַט ער דערזען מאַיסעלעך פֿון ריזן,
האַט ער די פֿורפורנע ווייט פֿון מיר געמאַנט.

איך האָב פֿאַרטאָג מיין קינד געפרעגט:
— ווער איז בלינדער פֿון אַ בלינדן?
וועלכע זעג וואָלט אַלע זעגן צעזעגט?
וואָסער פֿייער קען אַ שטיין צינדן?

איז מיין קינד,
אַ ווייל — לויטער פֿראַגע געווען
און דאָן, גיך-גיך,
מיט די קלוגע הענטעלעך צעפֿאַטשט אַ ווינט:
„בלינדער פֿון אַ בלינדן,
איז דער וואָס וויל ניט זען.
אַן אַנגעשאַרפט וואָרט קען אַלע זעגן צעזעגן.
דאָס פֿייער פֿונם האַרצן קען אַ שטיין צינדן.“

איך האָב פֿאַרטאָג מיין קינד געפרעגט:
— ווער איז דער טאַטע פֿון אַלע מייכן?
וואָס איז די פֿאַן פֿון אַלע לענדער?
האַט מיין קינד דערזען,
אַן אייביק-צויבערדיקן וועג
און ער אַליין איז — דער צויבערדיקער וועג געווען:
„דער יאָס איז דער טאַטע פֿון אַלע מייכן.
די זון איז די פֿאַן פֿון אַלע לענדער.“

איך האָב מיין קינד געשעמט זיך פֿרעגן,
וואָס איז קויטיקער פֿון קויט, —
האַב איך מיין קינד,
וואונדער איבער וואונדער דערציילט, —
אַן ס'איז די קלאַלע — זינד,
קיינמאַל ניט אַרויס פֿון פֿאַרשאַלטענעם הייל;
אַן ס'האַט די גריל מיין צאַר נאָך ניט אויסגעזונגען;

אז ס'וועט נאָך דער שטורעם — אַ שטילינקער זיך זעצן,
ווי דו אַצינד, אָף מיין שוים — אינגאַנצן האַרכנדיקער אויער;
אז ניט מוישער־ראַכיינו — דער הייליקער באַפרייער,
נאָר דער באַרימער רויך איז צו גאָט אַרויף
און איז — אַ ליידיקער טרויער צוריקגעקומען;
אז אַרנס קאַלב — דער גאַלדענער געץ,
גייט נאָך אַלץ אין מיזדעך אויף;
אז די קליגסטע שפּין וועט קיינמאַל ניט פאַרשלינגען,
דעם שיקערלעכן דופט פון די בלומען;
אז ס'איז די פּראָסטע הויך קיינמאַל אין דער נידער ניט
געלעגן;

אז ס'איז די מאַמע — לעבן, קיינמאַל ניט געוועזן טויט.
איך האָב מיין קינד געשעמט זיך פּרעגן,
וואָס איז קויטיקער פון קויט, —
האָב איך מיין קינד,
וואונדער איבער וואונדער דערציילט.

ווען גרויזאָמער שטאַל האָט פון דעם גויסעם — אַוונט,
דעם שטראַלנדיקן גוף, ביז דעם לעצטן גליד געשניטן
און פון דעם מידן טאַג איז אין מאַירעו נאָר אַ וואונד געבליבן,
האָט מיין קינד דערזען אַזוי נאַענט:
אַ זינקענדיקע וועלט — אַ פאַרבלוטיקטן שראָם,
איז מיין קינד — אַ האַיפּעלע שרעק איינגעשלאָפּן.
אין כאַלעם האָט ער — אַ בראַווער קאַפיטאַן זיך געטראָפּן.
דאָס בעמעלע האָט אין אַ שיה זיך געביטן
און ער האָט דורך דעם אויסגעטרוימטן יאַם
דער שיה געטריבן.

אז אויפגעוואַכט האָט מיין קינד פון שלאָף,
האָט ער זיין זיג געזען — שטאַרק און בראַוו ווי דער יאַם.
פון דעם מאַרגנשמערן איז לענין אַ מאַגנדיקער אַראָפּ.
און ס'האָט מיין קינד געוואוסט שוין זיכער:
דער העסלעכסטער פיינט — דער ברודיקסטער טראָפּן,
וועט קיינמאַל ניט פאַרכרודיקן דעם שווענקנדיקן יאַם.

צו דערציילן אין פריידן

צוויי כאוויידים

(ווייליאם אייבראמסן)

מיין פרייד, מיין צאר — מיין ליד צו דיר:
ניו-יארקער באַלשעוויק, מיט ליטווישער, טיף-נאַכטיקער
טשופרינע, —
וועלפּקע, כאַווער מיינער: טרום פון מיין וואָר, וואָר פון מיין
טרוים.

איך האָב דיין ליבע אין כאַכמע פון ראָד, אין גוואורע פון
שטאַל געזען
און דיין ליבע האָט כאַוועלע „אין וועלדל באַס טייכל“
באַגעגנט:

דו ביסט עס דער אינגל דער שלאַנקער געווען,
מיט אַ פּול האַרץ לעוואָנע, „מיט האַר שוואַרץ ווי פּעך“.
מיין ליד הילכט צו דיר ווי ס'קען נאָר דיין פרייד הילכיק זיין,
דיין פרייד: איבער בערג — עכאָדיק געלעכטער פון אַ
פּרילינגדיקן דונער.
מיין ליד בענקט צו דיר, ווי ס'קען נאָר פאַרבענקט דיין
אומעט זיין:

העל און רירנדיק, ווי דאָס גיכע וואַסערל אונטער דעם שמאַלן
בריקל,
וואו עלציק, מיין ברודער — דער ברייט-פלייציקער טרוימער,
האַט מיט זיין באַרוועסער דוועירקען צום לעצטן, לעצטן מאַל
זיך געזעגנט,
דורך די באַנגע מעלאָדיעס פון זיין נאַגנדיקער מאַנדעלינע.

דיין האַס איז פון אַ האַפּערדיקן שטורעם — אַ צאַרנדיק
געזאַנג,

וואָס שליידערט זון דורך פּוילנדיקן אונטערגאַנג.
דיין האַס איז שמעכיק מיט מאַזאַליעטן ייכעס פון שטאַלצע
שוסטער:

דיין מאַטע, באַס שוסטער-וואַרשטאַט,
האַט זיין לעבן אַף דעם שאַרף פון אַן אַל אַנגעמאַן;
און דו, אַ ליכטיקער יאַט,
שמידסט פון זיין טויט אַצינד — אַ פייער-פּאַן.

אן אַרבעטער־פּאַעט

איך האָב געזען
דיין אומרו — פינצטער,
ווי אַ געיאָגטע ציגיינער-בויד, איבער בלינדע, האַרבסטליקע
סטעפּעס;

איך האָב געזען
דיין אומרו ווי קלאַרער, מאַיאַיקער ווינט.

דורך נעכט צעזונטיקטע פון ליכטיקער כאַווערשאַפּט,
האַסטו דיין ברויט, דיין פרייד — דיין לעבן מיט מיר זיך
געטיילט.

אַ, וויפל וועלטישע וואונדן,
האַט דיין כירורגיש וואַרט פאַר מיר אויסגעהיילט.
אַ, וויפל קינדישן וואונדער,
האַבן די לירישע שאַען דורך אונדז געצונדן.

צו דערציילן אין פריידן

א פראַסטיקע, ניו-יאָרקער נאַכט.
וועלפּקע, כאַווער מיינער — ביין פון מיין געביין, —
פון אונדזער פּרילינגדיק געמיט,
האַט זיך דער פּראַסט אַליין צעבליט.
הער, ס'איז ניט קיין נעם,
אַפּילע אַט די נאַכט — די וויסטע קראַ, ווי אַ נאַכטיגאַל דורך
אונדז זינגט:

„אויב פרייד איז נאָר אַ פאַרליבטער שמעטערלינג,
אויב אונדזער זיין דאָ איז אַ פליענדיקער מעסלעם,
איז אַלץ אין אונדזער טרוים קיין טויט ניטאָ.
מיט אַזויפל שיינקייט שטאַרבט מען קיינמאַל ניט“.
שניי.

קינדישער, טאַנצנדיקער שניי.
אין דער ציכטיקער הויך כאַלעמט' אונדזער באַרוועסע
קינדהייט,

אַז פון ווינטערדיקע סעדער פאַלט בלענדנדיקער צוויט.
זע, אין אַ ווינקל פון „עמפּאיער-סטייט“,
לויכט מיין ווייט שטעטלע — אַ פאַרשנייטער טרוים.
מיין פּיציקע שטעטלע — מיין גרויסער טרוים,
איז אַקאַרשט שוין אַריבער דעם וועלטישן געוויטער!
אַ, וואָס איז נענטער פון ערשטן טראַט?
אַ, וואָס איז פון ליבע ליבער —

אויב ניט די ראַכוועסדיקע בענקשאַפט פון אונדזער מאַגערער
ליטע,

וואו אויך באַ דיין וויג האַט די טרייסטנדיקע מאַמע דעם
דאַלעס אויסגעזונגען.

איך האָב אין מיין אינגלשן כאַלעס אַמאַל געזען,
ווי די פאַרויכערטע שטיבער טראַגט אַ מאלאַך אונטער
גאַנעידן-פליגל

און דורך קאַלטע קויעמעס, דעם טרויעריקן ווינט, האָב איך
געהערט גליקלעך קלאַנג —

און מיר דאַכט, אַצינד האַט לעגין מיינע כאַלוימעס
פּויער כאַלעס געווען:

אַז ניט מאלאַכיס, נאָר בראַווע, רויט-אַרמייאישע יונגען,
וועלן מיין ברודיק שטעטלע — מיין ריינסטן טרוים, פון
בלינדן נידער צו דער זון טראַגן.

וועלפּקע, כאַווער מיינער — ליד פון מייז ליד:
שפּאַנענדיק מיט דיר אַצינד, דורך פּראַסמז דאַש פון גאַסן,
רוישט יעדע גאַס, ווי אין כאַלעם אַ צויבער-גאַרטן,
ווערט יעדער טורעם — אַ מאַיסע פון אַמאַל,
אַ לעגענדע — יעדער שמיין;
און איך און דו — אַזויפל גוואָרעדיקע פּרייד;
און איך און דו: דורך פּראַסמז, דורך פּלאַם —
לעבעדיקער שטאַל.

נאוועמבער 2, 1939

טייערער מעצקע:

איר האט אנגעשריבן זייער, זייער גוטע לידער פאר דער "מארגן-פרייהיים". עס איז געווען א גרויסער פארגיניגן זי צו לייענען.

שרייבט נאך.

טאָס איז סײַך דאָס לײַד צװײַ חברים "אײַ כּחשׁ עס אײַד אַנגעשרײַבן זײַער גוט און אײַן אַ באַנד "לײַדער-דאַרף דאָס געװײַס ארײַן (אגב, אײַר דאַרפֿט אַנזװײַבן סראַכטן װעגן אַ נײַעס באַנד גוטע לידער), אבער אײַן דער "מאַרגן-פּרײַהײַט" דער עיקר נאָך װען עס האַנדלײַט זײַך װעגן אַלעבע-דיגן "חבר, װאָס ארבעט צװײַטן אונז, אײַז דאָס אײַן דער אײַצײַטער צײַט ניט פּאַסיג. אײַז אײַז אײַז די מײַנונג פּון חבּר אײַבראַמסײַן.

אײַער, מיטן בעסטן גרוס,

י. א. ז. ז.

4.

אלגיה, זע!

אלגין, זע!

אלגין, זע!

די רוימע פאן איז איבער דיר אין טרויער איינגעבויגן:
די רוימע פאן, די זון — די וועלט!
א, וויפל בליץ און שמורעס, אונטער די פארמאכטע אויגן,
וועלן מיט זיג נאך שאלן ביז צום לעצטן שלאכט-פעלד!

אלגין, זע!

וויפל גלידער אין יעדערן פון אונדז, אזויפל וואונדן
און וויפל טומע אין דעם סוינעס גוף, אזויפל היענע-שמיכלען.
פאר אונדז איז אויך דיין טויט —
דורך ווענט פון דיקן, גרויזאמען כוישעך — א פאקל
א צעצונדענער;

פאר זיי — א ברודיקע טרייסט,
מיט מעסערדיקן דארן אונדזער טראט צו שטרויכלען.
פאר זיי — פרייד פון א צעראיעטן שלאנגען-נעסט.

אלגין, זע!

ניט אן אייביקע נאכט איז דיין מיטן טאג באפאלן.
פון דיר, ווי פון א ווייטן, רופנדיקן פלייט,
וועט קיין איינציקער, קלארער קלאנג,
אין שמומען שטויב ניט פאלן.
דורך אלע מארגנדיקע דוירעס וועט טראגן זיך דיין בראנדיק
געזאנג.

און כאטש ס'וויילט זיך אצינד,
מיט געבראכן געמיט, איבער דיין ארן זיך פארקלייבן
און זיך צעקלעמען ווי א קינד
און לאזן נאר די אויגן — לידער פון טרערן שרייבן;
און כאטש ס'וויילט זיך אצינד,
איבער אונדזער גרויסן בראך פארברעכן די הענט
און ווי אין א וויסטן כאלעם קארמשען זיך פאר די אייגענע
פיר ווענט,

ניט צו דערפרייען דעם סוינעס פינצטער בלוט, —
וועלן מיר, ווי דו, מיט שמראלנדיקן האס צעצינדן דעם מוט!

צו דערציילן אין פרוידן

אין אַ פראַסטן דינסטיק האַסטו דיין לעצמן זונפאַרגאַנג
געזען,
נאָר ס'קען דעם פּרילינג ניט פאַרשמומען דער טרויעריקער
אַרן.

אַלגיין, זע:
וויפּל לעבעדיקן פּלאַם קעגן סוינע, וועט נאָך שליידערן
דיין צאַרן.
ווי בראַוו וועסטו נאָך זיין — דאַרט וואו דיין שלאַכטפּעלד
איז געווען.

ס'בלייבט דיין וואָרט — אַ לויכטנדיקער וועכטער.
אין אונדזער יעדן שמורעם, וועסטו מיט אונדז נאָך שמורעמען
און וועסט נאָך העלדיש פעכטן אין אונדזער יעדן קריג.
וועסט די רוימע פאַן פון שלאַכט צו שלאַכט פאַראוים נאָך
טראַגן.

ביז ס'וועט פון אַלמער פינצטערניש, נייע זון זיך פורעמען.
ס'וועט דיין טויט דורך אונדז אייביק טאַגן.
דו וועסט שמענדיק הילכן דורך אונדזער געלעכטער.
דו וועסט שמענדיק זיגן מיט אונדזער זיג.

א העלער טרויער-מארש

איך האב היינט געזען דיין זוניק לעבן —
ענדלאז שפאנען.

מיט די פארבענקמע טריט פון הונדערט טויזנט אַוואַלים
און מיט טויזנט מאל אַזויפל פיינען האָט געוואונדיקט
איבער דיר די רוימע פאָן.
ס'האַט יעדערער פון אונדז דאָס האַרץ דעם טרויער אָפגעגעבן.
ס'האַט יעדערער פון אונדז דיין נאַענטן טויט געזען —
אין אַ ווייטן, קראַנקן כאַלעם
און דו אַליין ביסט געווען — זון און זון און זון!

אַ, מיט וויפל לויכטנדיקער ווייט איז דער זיגערישער מאַרגן,
אין יעדן זעמדעלע פון דיין מאַרטירער-קייזער פאַראַנען!
„האַסט אַ פאַרוואונדעטער צענדליקע יאָרן אָף באַריקאַדן זיך
געשלאָגן!“ *
וויפל פיינט וועלן נאָך בלייבן באַ דיין ווערטערדיקער גאַל
דערוואַרגן!

אין דער „מאַרגן-פרייהייט“, אַרום די אַוואַלימדיקע ווענט,
שאַלט היינט העכער דיין פאַרשמומטער קאַל.
דאָ בלייבן דייע טעג וואָס האָבן איבער קעפּ פון פיינט אַזויפל
פינצטערניש פאַרברענט;
און ס'בלייבן דייע פיינט — וואַנזיניקע ראַבן, פאַריאַנט באַם
לעצטן ראַנד,
אונטער קרישלידיקע בערג — אין אייגענער צעפוילונג געזונקען:
נאָר אין אונדזער אַלעמענס לאַנד,
האַט זיי אַ קראַקעדיקער נעכטן לאַנג שוין איינגעשלונגען
און די זון איז ווי דו אין דער אייביקייט געבליבן.

צו דערציילן אין פריידן

איך האָב היינט דיין טויט געזען הונדערט טויזנט מאל לעבן,
איבער דעם גליווער פון אַ קוואַרימדיקער נאַכט.
פון דיין ריזן-בילד פאַראַוים,
האַסמו געריסן זיך פון בעיסוילעם-טרויער—צו ליכטיקער פרייד,
ווי די פאַרשנימענע טויטן-קראַנצן — צוריק צום ריזן-פעלד;
און ס'האַט געדאַכט,
אַט באַלד וועסטו אין העלן טרויער-מאַרש אַרום
און נאָך דיין אייגענעם אַרן גיין — אַ געבויגענער העלד.

איך האָב דיר היינט געזען אַף יעדן שטיין צעצוויט,
ווי ס'וואַלט געקומען,
אַ זוניקער גערטנער פון אַן ערגעצדיקן שניט
און דיינע איינאונזעכציק זומערן צעשאַטן —
און מיר האָבן פון דיינע געפאַלענע זומערן אַיעדן שפּרינקעלע
אויפגעקליבן,
קעדעי דיין לעבן אין מיליאָנען קערנער, איבער גאַר דער ערד
פאַרווייען,
אַז קענען זאָל אַיעדעם קערנדל, ווי דו, דער רויטער פאַן ליבן;
אַז זיין זאָל אונדזער ווייטסטער מאַרגן אין דיר געראַטן.

* אַ שורע פון כ' פ. נאַוויק'ס העספּער איבער אַלגינ'ס אַפענעם אַרן.

אלגין אין א ליכטיקער פארטיפונג

1

האָסט אַמאָל אַ שײַן מאַיסעלע מיר דערצײלע —
 ביסט דאָן אַ געמאַרע-אינגל — אַ בלאַנדער טרוימער געווען,
 און ס'האָט אַ לעוואַנעדיקע שאַ פון שלאָף דיך געהויבן.
 האָסט אזוי נאָענט דעם ווייטן האַרײַזאַנט דערוען.
 דאָרט האָט דער סאַף געקוקט דורך אַזויפּל נײַגעריקע שױבן, —
 ס'האָט געצױבערט דײַן אוקראַינער הײם — דער אוראַלטער
 וואַלד.

האַלב-נאַכטיקע שטראַלן, ווי לעבעדיקע זילבער-פלעקן,
 האָבן זיך פון צווייג צו צווייג געשאַרט.
 מיט אַן אינגלש, קלאַפּנדיק האַרץ,
 האָסטו יעדע רעגע — אַן אַוועירע פון דער וועלט געצײלעט;
 ערגעץ אַ פאַרליבטער פּױגל-נעסט פון אַ קראַכ באַפּאַלן,
 האָט מיט אַלע בלוטנדיקע גלידער געשריען גוואַלד
 און האָט אין אײַמעדיקן וואַלד,
 אַפּילע אַן עכאַ פונם שױבן יױשער. ניט געקענט אויפוועקן,
 און דו האָסט גרייכן דעם האַרײַזאַנט אַזוי געגאַרט:
 האָסט די געטלעכקײט געוואַלט מיט די פאַרבקענטע פּינגער
 שפּירן
 און וואָס מער דו ביסט צו דעם מיראַזש דעם העלן געגאַנגען,
 אַלץ ווײַטער איז דער נאָענטער האַרײַזאַנט פון דיר אַנטלאַפּן.
 די לעוואַנע איז איבער דעם ווייטן פּױגל-נעסט טאַכריכימדיק
 פאַרגאַנגען,
 נאָר דו האָסט גרייכן דעם האַרײַזאַנט ניט אויפּגעהערט צו האַפּן.

צו דערצוילן אין פרוידן

און אויב דו האסט דיין אינגלשן האַריוואַנט ניט געקענט
דערגרייכן,
האַסטו דערגרייכט דעם האַריוואַנט פון פרייהייט — די
ווייטסטע ווייט פון דיין יאַרהונדערט.
האַסט מיך געלערנט לויערן די טיפסטע טיפן, זוכן די העכסטע
הויכן,
געפינען אין איין פראַסטן שוואונג פון אַרעם אַלע זיבן וואונדער.

האַסט מיך געלערנט פאַרשטיין:
אַז דערפאַר וואָס יעדער דערגרייכטער סאַף אַ ניט-דערגרייכטן
אַנהויב מאַנט;
אַז דערפאַר וואָס אַפילע די גיכסטע רעגע איז איין רעגע אַליין
און וועט זיך אייביק דייסן צום ניט-גרייכבאַרן ברעג פון צייט, —
וועט דער מענטש קיינמאַל ניט גרייכן דעם לעצטן האַריוואַנט,
ווייל יעדע דערגרייכטע ווייט וועט שטענדיק ציען צו אַ
ווייטערער ווייט.

האַסט מיך געלערנט פאַרשטיין,
אַז ווען ס'וואַלט דער מענטש גרייכן דעם לעצטן, ליכטיקסטן
האַריוואַנט,
וואַלטן מער קיין ליכטיקערע אַנהויבן ניט געווען;
וואַלט דער זוכנדיקער לייטער קלעמערן זיך אַפגעשטעלט;
וואַלט דער ווייטסטער טראַט מער קיין ווייט ניט געמאַנט
און ס'וואַלט דער אומרואיקסטער באַגער זיין רו דערזען,
אין אַ גרויער, זאַמער וועלט.

איז גוט וואָס ס'וועט דער מענטש צום לעצטן האַריוואַנט
קיינמאַל ניט דערגרייכן,
נאַר פון יעדן זיגערישן סאַף, צו אַ ניט-דערגרייכטן אַנהויב,
וועט ער פון יאַרהונדערט צו יאַרהונדערט אייביק שפּאַנען
און לעניגס ליכטיקסטע נעוואוע וואָס אַ נעכטיקער דאָר האַט
פאַרשמאַנען,
וועט אַ מאַרגנדיקער דאָר ליכטיקער פאַרשטיין.

און ווייל דו האָסט די אייביקייט ביז דעם סאָף פון
 סאַפלאַזיקייט פאַרנומען,
 און האָסט געקענט מיט דיין וואָרט די אומענדלעכקייט
 פון צייט אַריבערשפּאַנען,
 איז אויך באַם לעבן געווען מיט דיר די אייביקייט — אין
 כאַלעם און אין וואָר.
 אין כאַלעם האָסטו געזען די נאָך-ניט-פאַרווייטע בלומען,
 איבער דער באַזיגערער מאַכט פון צעשמעמערטע טראַנען;
 אין כאַלעם האָסטו געאַטעמט די רייכעס פון מאַרגנדיקע סעדער
 און האָסט געהערט רוישן נאָענט — דעם ווייססטן דאָר.
 אין וואָר ביסטו געגאַנגען אָף יענער פּריידיקער ערד,
 וואָס האָט פאַרשליידערט הינטער זיך די קעפּ פון צעטראַמענע
 טיראַנען;
 אין וואָר איז דיר געווען באַשערט,
 צעלויכטן דעם פאַרשאַלטענעם היינט מיט דיין געבענטשמער
 פעדער.

פאַר דייןע מעכטיקסטע פיינט איז דער טויט אַ צייכן,
 אַז ס'האָט פאַר זיי געלעבט די זון אַזוי לאַנג ווי זייער גרויזאַם
 לעבן,
 ווייל מיט זייער לעצטן אַמעס שטאַרבט אויך פאַר זיי די זון,
 און ס'פאַלן מיט זיי אין קיווער זייערע העכסטע „הויכן“, —
 ס'בלייבט נאָר אַ בייכיקע יערושע מיט געגאַזלע פליגלען,
 ווי אַ העסלעכער רויב-פויגל, איבער אונדז שוועבן
 און ס'בלייבן אונדזערע טעג אין גערויבטן גאַלד פּינקלען,
 ביז פּלאַצן וועט פאַר זיי די וועלט ווי אַן איבערגעצויגענער
 באַלון,
 ביז די באַזיגטע שווערד וועט שימלען אין זייער פּוילנדיקער
 גאַל.

דו ביסט די פולבלומיקע האפענונג דורך דעם דאלעם
 דעם בלייבן
 און ס'האט פון דיין לעבן קיין איינציקער שטראל ניט פארלאזן
 זיך מיט דיין גוף צוזאמען,
 ווייל דורך די זאפטן פון דיין ווארט, וועט דער עמעס —
 א ליכט-קוואל,
 ליכט פון דער טיפסטער טיף, דעם גארנדיקן דורשמ אייביק
 געבן;
 דו וועסט דאס הארץ פון נאך-ניט-געבארענעס מענטש גרייכן,
 מיט דעם פארבאפטן אטעם פון זיגערש געפעכט, —
 מיט דער האפערדיקער שפיל פון באגינענדיקע פלאמען.
 ס'וועט דיין לעבן — א מישפעט א גערעכטער,
 פון ווארט דורך ווארט, פון מענטש דורך מענטש פולסירן,
 רעגע נאך רעגע — דאך נאך דאך
 און ס'וועט דיין פאז ווי פייער דורך כוישעך אונדז פירן,
 צו א פעלקערדיקן רעגנבוגן פון טאטער, איד און מערק.

אלגין הארץ:

כאלוימעס פון מיראנען קראכן אף די צילינדערדיקע מערק —
 די וואס האבן אונדז געוואלט,
 צו זייער שלאכט, ווי מונדירטע פי פארקויפן —
 פאר א קאפ מארך — א קאפ גאלד.

אלגין הארץ:

רויטע שמורעמס יאגן, די פינצטערע מאכנעס לויפן
 און פון דוירעסדיקע טפיסעס — צעביימט און הויל,
 שפאנט פון די „צעבראכענע גראטעס“, פאלק נאך פאלק ארויס,
 און מיליאנען קוילעס דעווען אויס:
 היידא, רויט-ארמייער, פאראויס! פאראויס! —
 ווייל נאך קעגן מיראן צילט איר, פלאצט זוניק אייער יעדע קויל.
 אייך איז באשערט צו קעפן דעם טויזנט-קעפיקן גרויל!
 אייך איז באשערט איבער העסלעכן מארד מיט וואונדערלעכן
 מארד צו רעגענען! —

און אף א נייער, פרייער ערד,
 דעם זיג פון אלע דוירעס — אויג אף אויג באגעגענען!

5.

א שטעטל אה א פעלד

הערט:

דאס זעלביקע געוויין — דאָר נאָך דאָר;
דאָס געוויין איז אַלט ווי די קוואַרים אָף דער ערד,
אַ טראַפּן טוי איז אַ טרער פּון טויזנטער יאָר.

הערט:

דער זעלביקער שטורעם-ווינט — דאָר נאָך דאָר.
דער מענטש איז אַלט ווי די לעגענדע אָף דער ערד.
איין שטורעם-ווינט איז לעגענדע פּון טויזנטער יאָר.

לאַמיר זינגען דאָס געוויין און די לעגענדע פּון אייביקע אידן.
לאַמיר זינגען פּון אַ פּאַלק אין אַ קעסטעלע פאַרבאַרגן,
פּונדזאַנען —

מוישע-ראַכבינו האָט געקענט אַזש ביז הימל שפּאַנען.
(אַ, ברענענדיקער דאָרן, האַלט דאָס בלוט אין ליכטיקן זידן!)
און פּון קינדישע באַגינענס לאַמיר זינגען,
וואָס דער נעכטיקער פּרעה — אונדזער היינטיקער טאַליען,
האַט מיט דער זעלביקער פעטליע דערוואַרגן.

הערט —

פּון מוישע-ראַכבינו — דאָס אוראַלטע קלאַנגן:
„וויי, ברידער מיינע, וויי!
וויי, שוועסטער מיינע, וויי!
נאָר פּון אַ טרויעריקער ווייט, האָב איך געזען מיין טרוים טאַגן
און איך ווייס שוין אַצינד —
דער צויבער-שמעקן איז געווען מיין גרעסטע זינד, —
בין איך אַצינד — אַ נאַווי אַ נייער:
אַ, מענטש —

איך בענטש די קלאַלע פּון דיין מישפעט דעם גערעכטן:
מיט דעם געשריי פּון דיין בלוט,
מיט דער בראַנדיקער צונג פּון פייער —
ברעך די געהענעס-רוט!
פאַריאַג דעם נאַענטן גרויל פּון ווייטן נעכטן!“

ברוינער כצאם.
דער דעצעמבער-ווינט,
מישט כלום און שמויב און מרערן.
פאכאד פון אוראלט — אין אידישן געוויין.
אונדזער גוירל וואלגערט זיך — א צעמראמענער שמערן.
אידן דורך שווערד, דורך שאנד, דורך שפאט געמריבן,
ווי פון היצלען — איבעריקע הינט.
וויי, ס'איז דאס אידישע שמעטעלע געבליבן,
מיט דעם טויט אליין, א—ל—י—ן!

איבער די לידיקע שטיבער — א צעשראקענע לעוואנע,
לויכט דורך אשיקע וואונדן פון צעשאסענע ווענט.
א, פארצן נאך לעבעדיקע שוועסמער און ברידער!
די מואסטיקעס באפעלן:
„אונטער אט דעם שווערד, אונטער אט דעם קנוט,
מאר קיין איינציקע פוס זיך ניט שמעלן“,
פאלט דאס שמעטעלע קוירים אנידער, —
שארט זיך א גרוילנדיקע וועלט
אף וואונדיקע קני, מיט פארבראכענע הענט:
„וואוהיין?
וואוהיין?
צו וועלכע טויטן? צו וועלכע גרויזאמערע גרוילן?“

אלץ גיכער און גיכער די פייניקער יאָגן:
„צוריק צום אוראלט!
צוריק צום אורוואַלד!“
לויפן געשליידערטע גופים — אף פּוּיזנדיקע הענט
און פּאַרגייען אין אַ יאַמערדיקן גוואַס—א—לד!
מאַרד רעוועט אומעטום:
„שטום, פאַרשאַלטענע, שטום!
קייַן איינציקער קרעכץ, קייַן איינציק געוויין!“
בלייבט די פאַרשטומטע מאַכנע ווי אַ דערוואַרגענער געוויסער:
„אוי, גאַט,
אַפּילע דיין ווינט איז פאַרבאַטן צו קלאַנגן
און ס'איז יעדן קראַנקן פאַרווערט צו זיין קראַנק;
אוי, גאַט,
אויב דו ביסט אייביקער פייער,
האַבן מיר, דורך דיר שוין אויסגעברענט ביז דעם שוואַרצן
ברעג פון קנויס;
אויב דו ביסט אונדזער הייליקער היטער, היט אויס פון טומע
אונדזער טויט.
שענק אונדז כאַטש דיין האַס, אויב דו קענסט אונדז ניט ליבן.
אוי, גאַט,
באַפּאַל אונדז ווי אַ ראַכמידיקער דונער!“

און מיט דער געיאגטער שמעמעלע אידן —
וואגלען ייסראעל און ראכעלע — אַרעם אין אַרעם געבונדן:
„ייסראעל, מיין ייסראעל!
אלע כאַלוימעס האָט דער שעד שוין אויסגעלאַכט.
איבער אונדז די לעוואַנע איז אַ טויט אַ העלער.
ווען ניט דו, מיין ליבער, וואַלט גוט געווען,
אַליין צעשליידערן די פּופּצן פאַרליכטע יאָרן, —
אַז ניט אין אַ ביזן כאַלעם האָב איך געזען,
מיין הייליקן זיידן — אַ פאַרשפיגענע וואונד;
און געבליבן איז ער בענקען נאָך אַ קייווער — אין
פאַרבלומטיקן קעלער.“

„ראַכעלע, מיין ראַכעלע,
מיר טוט פאַר דיר אַיעדעס גליד אַזוי באַנג, אוי, באַנג.
ס'האַבן שוין די טרערן אַזש דורכגעווייקט דיין צאַרט געזיכט.
ס'פינקלט די שרעק אין דינע לעשנדיקע אויגן.
ביסט דאָ אין טרויעריקן לעוואַנע-ליכט,
אַ פאַנטאַסטישע קאלע איבער אונדזער פאַלק געבויגן.
ראַכעלע, מיין ראַכעלע.“

א שטעטל אָף אַ פעלו

„ייסראַעל!

איך זע מיין זיידן אין צעפליקטן טאלעם, ווי געיאָגט דורך
קאַפּהאַקאַלן:

די גיכע ליפּן מורמלען אַ לעצטע טפּילע קעגן קוילער.
געבליבן איז זיין בראַכע איבער אונדז, דורך בלוט און
כוישעך פון נאַצי־פוילן;
געבליבן איז אין ווינט די שיינע באַרד מיט כאַכמע פון העלע
אַוועם שטראַלן.

ווי!

צי האַבן דעם טאַליענס הענט די זון אָף אייביק פאַרשטעלט?
וואו ביסטו, אַ, וועלט?
אַ גרום דיר פון געבענטשטע אידן,
וועמען ס'איז געווען באַשערט אָף אייגענע ביידעמער זיך צו
הענגען;

אַ גרום דיר פון פאַרשאַלטענע אידן,
וועמען ס'איז, ווי אונדז, ניט באַשערט
קיין מאַזליקע קוואַרים אָף דער ערד“.

„ראַכעלע, מיין ראַכעלע,

אַף יענער־זייט גרעניץ — אָף יענער זייט מאַזל,
קושן גוטע ווינטעלעך אויס איעדע וואונד.
אַ, יענער־זייט גרעניץ! אַ, יענער־זייט מאַזל!“

פארדעכטיקע באַרושעס וואַרמן טרויעריק, ווי פאר אַ
טויטן-וועג.

יעדע באַרושע — אַ גיגאַנטישער אַרן,
האַט אַלע האַפערדיקע הויכן מיט דעם שטויב פון קוואַרים
אויסגעגליכן:

פון פאַרלאַשענעם אינגעווייד, נאָר אַ לעבעדיקער קוימען,
שרייבט שוואַרצע צעטלען מיט די שיידימדיקע רויכן.
די כוואַליעס פאַרשווענקען דוירעס טרוימען!
די כוואַליעס רופן דעם גאַט פון צאָרן!

ש—ט—י—ל !

באַם איינזאַמען ברעג טרינקען זיך די שמערן.
באַגינען וועט אין יעדעס וואַסערל אַ בייזער סאַד טאַגן.
די וואַסערלעך איילן שעפּטשענדיק,
ווי נאָך די פאַרשוואַונדענע באַרושעס ווידע צו זאַגן.

צוריק זיינען ליידיקע בארזשעס אוועק
און אף א פראסטיקן פעלז איז דאס שטעטל ארויס,
באגעגענען דעם הונגער, דעם עלנט — די שרעק.
די זאמע שווערד האט שוין דעם פעלז מיט בלוט פארזייט,
בליט דא א פאנטאסטיש פעלד מיט געהענעם-רויון.

— ארום

מאניעט דער טייך מיט פארגעסענעם שלאף.
דאס שטעטלע דורך איימעדיק געוויין,
דראפעט זיך אף דעם אוראלט,
ווי ס'וואלטן דא די געסעלעך זיך פארקליבן,
צו שליידערן זיך אין טייך — שטיין נאך שטיין.
די קארטשנדיקע קופע איז געבליבן:
אין א טויבער וועלט — אן ענדלאז-היזעריקער גוואלד.

נאך ייסראעל און ראכעלע סוידען זיך שמיל-שמיל:
„ראכעלע, מיין ראכעלע,
מיר וועלן לעבן! לעבן! לעבן!
אויב אפילע — קלאמערן זיך אין גליטשיקן פעלז,
מיט צעבראכענע נעגל, מיט הילפלאזן ציין-געקריין!
מיר וועלן לעבן! לעבן! לעבן!

צו דערציילן אין פריידן

„ראכעלע, מיין ראכעלע,
ניט דעם מענטש צו האסן, ניט דעם מענטש צו באפאלן,
האָט די גוטע מאמע — נאָמור, געהאָדעוועט דעם פעלז
טויזנטער יאָר.

אזש פון קינדהייט אָן,
האָט מיט דעם נאָקעמן פעלז געהאלדזט זיך דער טייך —
דורך דוירעס נאכט, דורך דוירעס זון,
האָט ער די לעגענדעס פון טייך אין זיין גווארע אַנגעטאָן;
און פון דעם פעלז האָט שוין אזויפל מאַיסעלעך דערציילט דער
טייך:

מאַיסעלעך פון טאנצנדיקע קוואַלן,
וואָס זינגען ווי וואַסער-מיידלעך אין אַ קישעף-כאַר,
דעם פאַרליבטן פעלז צו געפעלן;
מאַיסעלעך פון מאַלאַכים, קינדער און שטערן,
וואָס זיינען אין פאַרסאַפעטע כוואַליעס זיך צעפאַלן;
מאַיסעלעך פון ווילדע פאַרטאַגן,
ווען ס'האַבן די וואַסער-מיידלעך געוואַלט
מיט שטערעקעס אומרו, מיט שטערעקעס גאַלד,
אַף דעם אַרט פון פעלז זיך רואיק שטעלן —
כאַטש אַ ווייל ווי שמומער שטיין זיך פאַרקלערן
און אַף דעם אַרט פון טייך דעם פעלזיקן ריו צעיאַגן“.

דאָס צעבייטשמע שמעמעלע, מיט הילפלאָזע אויגן,
איז סמאָס אַזוי געבליבן שמאַרן;
איבער אַלעמען איז אַ צויבערדיקער טויט געפלויגן —
מיט וואַרעמען שלאָף די פּראַסטיקע גופים צו נאַרן.

יעיכעלע דער ליליפּומ,
האַט שוין נאָך זיך אַליין קריע געריסן
און וויל אין דעם פעלו אַצינד,
אַליין זיך פאַלמעסן די געהירן —
קאַרטשעט ער זיך: אַ ווערימל, צעטראַטן און בלינד,
אין אייגן פלייש איינגעביסן
און רעוועט מיט מעשוּגענעם בלוט,
ווי ער וואַלט מיט דעם פעלו אַ שלאַכט דאָ פירן.

פּלוצלונג, ווי מיט דעם אור-קויעך פונם פעלו איז ייסראַעל
אויפגעשפרונגען:
„גענוג! גענוג אַף דעם גוירל דעם פאַרשאַלטענעם צו קלאַגן.
דער טויבער הימל וועט אונדז קיינמאַל ניט דערהערן
און ניט קעדעי דער אייגענער יאַמער זאַל אונדז פאַרשלינגען,
זיינען מיר דאָ אַף דער וועלט געקומען.
זאַל נאָר אַיעדער האַלטן דעם געדולד, ווי ס'האַלט די קראַפּט—
דער פעלו.
זאַל דאָ קיינער ווי אַ וואַיענדיקער הונט פאַרשטומען.
אויך אין פּראַסט לעשן זיך פּרילינגדיק די שמערן“.

צו דערציילן אין פריידן

געגליט האָט די פינצמערניש מיט ווערטער ווי מיט פונקען.
געבליבן איז דאָס שטעטלע אין אומקום פאַרזונקען —
און ווי פון אַ מיראַזש לאַנג גערימשעט:
„פיר אונדז ייסראַעל! ייסראַעל פיר אונדז!
צו מוישע־ראַביינאָס וואַנדער! צו מוישע ראַביינאָס וואַנדער!
פיר אונדז ייסראַעל! פיר אונדז יי־ס־ר־אַ־ע־ל ! “

ייסראַעל:

„ווער האָט אייך די מידע געהירן,
אין אַ בייזן כאַלעם געביטן?
וואו זאָל איך אָף דעם פעלו אייך פירן?
אייך בין ניט מאַשיעך!
אייך בין ניט מאַשיעך!
אַ אַן אויסגעקלערטן פערד איז ער שוין לאַנג אַוועקגעריטן
און אייך קען אין דעם ליכטיקסטן וואַרט ניט געפינען —
אַ קישעף־ראַד
וואָס קען פון פעלו און טייך אַ לעגענדאַרישע ערד שפינען;
אייך האָב ניט פון שימשן־האַגיבער — דעם האַריקן קויער,
וואָס קען דעם פעלו פון אַרט דאָ רירן, —
נאָר איך ווייס אַן אַפענעם סאָד:

(אַלע)

אַ סאָד! אַ סאָד! אַ סאָד!)

„עפּשער וועט אימיץ אונדזער צאָר דערזען באַגינען
און אונדז אַ ברידערלעכע האַנט נאָך שמרעקן:
זאָלן טריט! טריט! טריט! —
זינגען אין פראַסטיקן פעלו — אַ הייסן געזאַנג!
זאָל קיינער ניט,
אונטער דער זיסער מידקייט — די וועלט פאַרשלאַפן.
זאָל לעבן אין פעלו — איין פּרילינגדיקער קלאַנג:
האַפן! האַפן! האַפן!“

און ווידער האט יעכעלע-ליליפוט,
א יאמער דורך דעם עלנט צעמראגן:
„ישראל — א פארפירער! ישראל — א פארפירער!
ער וויל מיט כויעק פארגיפטן אונדזער הילפלאז קלאגן —
ישראל — א פארפירער! ישראל — א פארפירער!“

און ווידער האט דעם טויט גערופן — יעכעלע-ליליפוט,
און ס'איז דער קארגער טויט אלץ ניט געקומען:
„א, לאז מיך ווי א שטיין דא פארשטומען;
מיר זאל שוין מער ניט זיין באשערט דער נאצי-קנוט:
ווי צו מיין זינדיק בלוט!“

איינער:

און עפשער איז מיין פאלק שוין לאנג פארגאנגען
און אונדז ווי א קלאַלע פון אונטערגאנג געלאָזן.
דער ווינט וועט זינגען די דערשטיקטע געזאָנגען.
אונדזער האָס וועט גרינגען אין בעיסוילעס-גראָזן.

אונדזער האָס, אָן אויסגעזויגענעם, ווי אַ צעמעסערטן וואַלף,
וועט פאַרשטיינען אַט די פעלזיקע נאַכט.
און ס'וועלן די פּרילינגס צעפינקלען נאָר אַ קראַ אין איר דויב!
אַ, שטאַרב מיין פאַלק ווי די זון אַ העלסטן טויט!

פון אונדזער ליבע — פון אונדזער שיר-האַשירים איז געבליבן,
איבער פאַרפייניקטע דוירעס אַ פאַרליבט הענקער-מויל,
וואָס איז גרייט דער פעמליע אַזש ביז דער אייביקייט צו ליבן,
נאָר געלע צייכנס פון אוראַלטן וואַרגער, נאָר בלינדער גרויל.

אין די טרויעריקסטע ווינקלען, די פריילעכסטע שפינען,
פאַרוועבן מיט שפינוועב אונדזערע זונען.

א צווייטער:

און וויפל פעלקער, ווי די זונען, זיינען שוין פארגאנגען.
דורך פארטויבטע שמורעמס, דורך פארגעסענע נעכטנס,
פויזעט נאך אונטער טויטן-פאנען—א צעקארטשעטער שעכטער.
נאך די הארבסטן ווי אוואלים זיינען ניט פארגאנגען.

פון דעם גאנצן טוי און גאלד — פון די שענסטע זונאוויפגאנגען,
איז ניטא שוין אפילע פאר דעם ווארים וואס צו נאגן.
געבליבן איז א ווינט — פארמישפעט צו קלאגן,
געבליבן ביסטו, א, איוב, מיט פארשאלטענע געזאנגען.

געבליבן איז פון בייטש — דער זיגערשער קנאל.
געבליבן זיינען מיר — א באזיגטער געוואוי,
און אויב ווי טרערן גליט דער פינקלענדיקער טוי,
וועט א טרער דערמאנען אונדזער דערווארגענעם אמאל!
פון אונדזער גסיסע-צאפל, פון אונדזער לעצטן טויט-געשאל,
טראגט זיך צו דיר מיין פאלק — א ווארנדיקער קאל.

ייסראעל:

סע טראגט זיך צו דיר מיין פאלק — א געבענטשטער קאל:
א, פאלק פון מוישע-ראבינו, יעשאיאָהו און קארל מארקס,
דיר איז באשערט ווי זאמד און ווי שטערן זיין, אן צאל
און ווי שימשן האגיבער, ביז אין געשאַרענער בלינדקייט
שמאָרק.

פון קאטאקאמבן הער איך, ווי קאל-נידריי אָף דיין גורל
טרויערט,
נאָר טאַרקוועמאדאָ אין שפּאַניע האָט דינע כאַלוימעס ניט
פאַרברענט;
פרעה אין מיצראַיעם האָט דיין נעשאַמע ניט פאַרמויערט
און דיין מאַרגן שעכטן האָט קיין וועלטישער שעכטער ניט
געקענט.

העל אויף מיין פאלק, שליידער דיין קלאַלע קעגן שעכטער.
ס'האָט דער אוראַלמער קנוט דיין גוואורע ניט געשענדט.
קום מיט אלע פעלקער דיין פאַרטאָג אויספעכטן
און נאָר דער פאַכדן זאל זיך אַ פעמליע וועבן מיט די אייגענע
הענט.

פון דיין דוירעסדיקער נאַכט — דער שפּעטער טרויער,
קען באַס זונאוּפגאַנג לאַנג ניט דויערן.

א דרימער:

די זון איז געשטארבן, ס'האט א טאליען זי אויפגעהאנגען.
איך שפיר ארום מיין האלדז א רייף לעוואַנע — א מאַמער-
צוואַנג.

א, לאַמיר אויסוויינען דעם גרויל פון אונדזער אונטערגאַנג
און זאָל קיינער ניט הערן דורך נאַענטן געוויין — וויימע
געזאַנגען.

מיר זיינען געשטאַרבענע וואָס האָבן קיינמאַל ניט געלעבט.
מיר זיינען אַפילע צו אַדאַמען צוריק ניט געגאַנגען;
דער שטויב פון ביינער קען נאָר צום ווינט שטרעבן,
קען אַפילע ניט א דורשטיק ווערימל א טראָפּן טוי דערלאַנגען.

ייסראַעל:

ווי קיינער קען ניט אין דעם טאַנץ פון האַרבסט די געלע
בלעמער ציילן,
קען קיינער ניט ציילן פון מיין פאַלק—די יאַרטוויזנטן-פיינען.—
דעם קראַנקן האַרבסט קען נאָר דער פּרילינג היילן.
איך זע לענינס געוואוע איבער מיין פאַלק שיינען:

פון דוירעם שייטערהויפּנס וועלן מיר נייע זונען שמידן, —
נייע זונען: פרייע, איביקע, אידישע אידן!

ראַכעלע:

א, רויט-ארמיער, בראַווע קינדער פון דעם נאַענטסטן היינט—
איר זייט פון שמורעם און פון פייער — א פרייהייט-מאַגן;
און איר נאָך-ניט-געבאַרענע, איר זייט א רעגנבוין-קראַנץ,
איך וועט באַשערט זיין זיגן איבער דעם לעצטן, לעצטן פינט!

געבענטשט וועט זיין דער גלייכער, העלער מאַרגן, —
העל—דאָס פאַרליבטע האַרץ, גלייך—דער זוכנדיקער טראַם.
זיין וועט באַשאַף — הייליקער שוואונג פון אַן אַרעם א געזונטן,
זיין וועט די אוראַלט: דורך זיך אליין — א כאַלעף;
שפיגלען זיך וועלן קלאַר די מיסטעריעזע גרונטן.

און ס'וועלן די פאַרבאַרגענע באַסמאַלקעס אָף דער פראַסטער
ערד ליבן,
און זינגען די לעגענדע וואָס די וואָר אליין האָט געשריבן, —
די לעגענדע פון טלעם אין פריילעכע שייטערהויפנס
פאַרבֿרענט.
די לעגענדע פון זאַטע פעלדער איבער צעשמעטערטע
קאַרצער-ווענט.

א, גוטע זיידעס פון ווייטסטן נעכטן, איר זייט מאַיסעלעך פון
אַמאַל —
איך הער דעם מאַרגנדיקן זיג אין אייער לאַנג פאַרשטומטן קאַל:
„קינדערלעך, גאָט האָט דעם מענטש דעם גאַנעידן געגעבן,
קעדעי אויך זיין טויט זאַל אייביק ליבן, אייביק לעבן.“

און ס'זיינען פאַר דאַכעלען — אויגן, אויגן, אויגן געבליבן
שטאַרן. —

זיי האָבן אין פראַסט דערזען דעם מאַרגן בליען
און ווי פאַרלאַרן אין אַ זינקען פון קאַשמאַרן,
געשריען:

„פיר אונדז ראַכעלע! ראַכעלע פיר אונדז!

עפשער איז דיר באַשערט —

דו זאַלסט אונדז געבן:

צוריק — אונדזער ערד!

צוריק — אונדזער לעבן!

ראַכעלע פיר אונדז! פיר אונדז ראַ—כע—לע !“

יעיכעלע-ליליפוט —
איינגעניורעט אף דעם פינצטערן שטיין,
שעפטשעט מיט פרומע, פארמאכטע אויגן:
„עלויחהיגו, אז דורך טאכנונים, דורך געוויין,
האסטו מיין נישטיק געשמאלט גיט דערקענט,
וועל איך מיט בלוט! מיט בלוט! מיט בלוט! —
אצינד דיר לויבן! לויבן! לויבן!“
און יעיכעלע-ליליפוט האט פלוצלונג אויפגעהויבן,
ווי צעפרארענע פליגלען — די טפילעדיקע הענט
און ווי אן אויסטערלישער ריזן-פויגל,
איז ער צום גרונט פון טייך געפלויגן.

די נאכט איז לאנג, אוי, לאנג,
ווי ס'וואלט זיך גאר דער כוישעך ניט קלייבן טאגן.
די כוואליעס לאכן מיט יאשמשערקעס,
די כוואליעס לאכן ווי ניט-נומע.
יעיבעלע דער ליליפוט,
האט אף דעם פעלז לעוואנעדיק זיך צעשאטן —
אין שטראמיקע וואסערלעך, אין באזילבערמע פאטשערקעס.
א לעצטער קלאנג האט אין טייך פארקייקלט א רינגיקן שאטן.
אין די כוואליעס וועט יעיבעלע אף דעם גוירל פון זיין פאלק
אייביק קלאגן.

אין פארשטומטן פעלז, ווי אין א פאנטאסטישן קיווער,
טוליען זיך ייסראעל און ראכעלע — נעענטער, נעענטער:
„ראכעלע, הער —
דער פעלז האט זיין וויסמן באשאפער געפרעגט:
— מיט וועלכער קלאלע האסטו מיין טראג געשמידט?
פארוואס האסטו מיין מאכט מאכטלאז אויסגעפורעמט?
א, איך וואלט מיט צארן פון אלע דוירעס זיך צעשטורעמען!
— און דיר, א, וואגלענדיקער איד,
וואלט איך אף מיין פעלזיקן גוף אהיים געבראכט.
ראכעלע, הער —
ס'קלאגט דער פעלז דעם געקלאג פון א געבונדענעם גיבער:
„א, העלף מיר, העלף מיר, גוטע מאמע — נאטור,
איך זאל מיט גאר די לאווע פון אוראלט זיך צעזידן!“

9

פארטאג!
דורך ראכעלען האט א הייליקייט צעשמראלט די פראסטיקע
גלידער:

סע מאגט! סע מאגט! סע מאגט!
ס'האבן די פארמאמערטע שוועסטער און ברידער,
לאנג געדונערט מיט האפערדיקע הענט
און מיט א פעלזיקער קראפט דעם כוישעך געיאגט,
ווי זיי וואלטן גרייט זיין א טרייסל-טאן די פעלזן-ווענט:
סע מאגט! סע מאגט! סע מאגט!

10

און ס'האבן גוטע מענטשן א שטעטעלע יאמער אף דעם פעלז
דערהערט,
און ס'האבן גוטע מענטשן דעם טויט אליין אף דעם פעלז
דערזען
ס'איז דא א נאכט פון גרויל און פון בלוט געווען,
אצינד זאל שוין א טאג א גומער זיין באשערט!

און ס'האבן די גוטע מענטשן פון יענער-זייט גרעניץ,
פון יענער-זייט מאזל דערציילט:

פון א פרייד אזא,
וואס האט דעם טרויער ביז דעם פינצטערסטן ווארצל
אויסגעפליקט;

פון א פרייד אזא,
וואס האט דעם קוילער אונטער זיין אייגענעם מעסער געשיקט
און דעם קארבן פאר דעם האר פון דער וועלט אויסדערוויילט:
„פון אייער געזונטער מי,
וועט שטענדיק אין געשמאקן טאפ א גילדענע יויך זידן
און זיין וועט אויך טרוים גענוג דער גילדענער יויך צו צירן —
פון שייטערהויפנס, צו דער זון, היידא, א, ליכטיקע אידן!“

ס'וועלן די גומע מענטשן,
 אף אלמינקע שיפעלעך צום געגארטן ברעג שוין פירן;
 נאָר וועמען די זון קען מיט אַן איינציקן שמראַל מער ניט
 בענטשן,

איז ווי ראַכעלע, אוי, ראַכעלע אין פראַסט געבליבן:
 אַ קינד פון אייביקן פעלז.

ראַכעלע, אוי, ראַכעלע,
 זי האָט דעם טויט געזען אזוי העל, אַ, העל:
 אירע פופצן פּרילינגס, פאַרוויגט אַף פראַסטיקן שטיין,
 האָבן אין ליכטיקע יאַרטוויזנטן זיך געבימט.
 זי האָט געהערט:
 ווי ס'ווערט מאַלאַכים שירע פון מענטשלעך געוויין.

און אויך ייסראַעל איז אין לעבעדיקן פעלז —
 מיט אַ האַרץ פון פראַסט, מיט אַ קאַל פון מאַי געבליבן:
 „ראַכעלע, מיין ראַכעלע,
 אַפילע אין קיווער וועל איך דיר אייביק ליבן!“

הערט דאָס געזאַנג פון דעם פעלז:
 „ייסראַעל!
 איך שלים אויף מיין פאַרשלאַמענער גוואַרע!
 איך הער לאַנג-דערוואַרגענע וואַלקאַנען.
 ייסראַעל!
 דוירעס לאַנג-פאַרלאַשענע זע איך מאַכנעסווייז שפאַנען.
 איך, דער מעכטיקער פעלז, בין שימשן-האַגיבער!
 פון דעם אוראַלמן אַמאַל וועל איך אַ נייע לעגענדע אַרויס,
 און אין איימעדיק געפעכט איבער דוין פיינט אַריבער!“

מיכאלישעק אין אמעריקע

ברענענדיק שמעטל, בוך 3

1.

הירשע־דאויד

איך האָב אַמאָל
פּראָסטן צויבער
געזען:
יע, מיין טאַטע איז אַ מיראַזש געווען.

אַזויפֿל אומרוי
איז געווען אין הענט:
יעדע האַנט
מיט בייזע יאָרן פֿול, האָט די פינגער ניט דערקענט.

די וואָר — אַ צויבערער.
אַ, אַזויפֿל כאַלעם,
אין האַרטער וואָר.
מיין טאַטע האָט פֿון די זיבן וואונדער דעם קישעף אויסגעטאַן:

יע, איך האָב אַליין געזען,
ווי אויג־מעלדער־האַבאַשן —
מיט אַ האַרץ פֿון טורעם,
פֿירט דורך נאַכט אַ מאַכנע זונען און פֿון דער ערד קומען ווענט פֿון
ליכט און שטאַל —

און ביז גאָר די הימלען רעווען:
פּאַראַנען טאַקע אַזאַ לאַנד,
אַן פּאַכאַד — אַן סווינציאַן,
אַן מיכאַלישעק — אַן באַמבעס. פּאַראַנען אַזאַ לאַנד:
אַמעריקע! אַ! מע! רי! קע!

איך האָב אַמאָל
פּראָסטן צויבער
געזען:
יע, מיין טאַטע איז אַ מיראַזש געווען —

מיט הענט ווי שווערדן,
ס'האַרץ ווי אַף אַ בליץ —
אין געלויף
דורך זיגן: פֿון אַ מאַיסע־ביכל אַזאַ רייטער.
ס'האַט דעם קראַנקן נעכטן,
אַ צאַרטער היינט געגלעט
און כ'האַב דערהערט:
מיין טאַטנס נאַענטן קאַל, ווי פֿון אַ ווייטער, אויסגעטרוימטער וועלט.

א פרייד אזא

פארען א פרייד אזא — א שרעק אזא באם דערזען א מענטש
א ליבן.
א פרייד אזא וואס זינגט פון די האר ביו יעדן פוס-פינגער.
א רעגע כאפט די כושים צו און ס'קען נאר די שטומקייט ריידן.
דאס בלומ, ווי פון אור-קויכעס געטריבן.
יעדער צאר פארמאגט טויזנט פריידן.
א ליכט שפרינגט אויף ווי הילף קעגן געפארן.
אן אומרו צערט ביו ניט-ווערן.
א ווארט איז גרייט די וועלט אין א טרוים פארנארן.
דורך די גלידער — אט טאגט און אט פאלן שמערן.
דער ווייטסטער נעכטן ווערט פון אלע איבערמארגנס אינגער.
אן אויער דערהערט — טויבע אמאלן.
אן אויג דערזעט — א לאנג-פארגעסענע שא.
די שמאט מיט שרייענדיקע שמאלן.
דערמאנט:
ערגעץ זיינען שטורעמס אין דערפעלעך דא.

און ס'האט באדאנע — די קינדער געוווּן:
 ניסים וועיניפלאַעס,
 ניסים וועיניפלאַעס,
 ניט קארליקלעך ווי מילכן, ניט אומגעקלערטע ריזן:
 דער מאַטע הירשע-דאוויד!
 דער מאַטע הירשע-דאוויד!

ארום באדאנען — די קינדער:
 פייגל ארום אַ צעשמורעמטן בוים.
 בערקע האַט אַמעריקע געמראָפּן,
 ווי אין אַ מאַיסעלע פון גוטע גאַזלאַנים.
 ער טרעט אַזוי דערשמוינט, ניט-זיכער —
 ווי אין מוירע,
 ס'זאל די ערד אונטער אים זיך ניט שפּאַלטן.
 ווען דער קאַפּיטאַן וואַלט ער געווען,
 וואַלט ער פאַר סימכע, גיכער-גיכער —
 קיין סווינציאָן צוריק געלאָפּן;
 פלינק אַזוי אַ כאַפּ-טאַן עסמערקע-סטובן
 און זיין צעטראַגענעם פּאַנים,
 אין אירע שוואַרצע צעפּ באהאַלטן.

בלומקע שאַרט זיך קוים-קוים,
 ווי אַן אַלטימשקע אין דרייען געבויגן
 און האַלט פון קלייד דעם שעמעוודיקן זוים,
 ווי אַ באַנדאַזש איבער די אויסגעוויינטע אויגן
 און ווייזט איר קינדיש לייב, ביז די דאַרע, בלוילעכע לענדן.
 אונטער די פאַרמאַכטע אויגן טוט די פינצטערניש אַ בלענד.
 מיט איר פּאַנים, דעם פאַרטערטן פאַרשמעלט,
 זעט זי אַ בלינדקייט פון גליק צעהעלט.

מענטשקע זעט פון שילדן — א ווילדן וואלד:
א בער פירט א פארבלאנדזשעמן יעגער.
איבער קוינים שרייט א ווינט,
פאר איין דאלאר — צען מאל גוואלד.
דא גייט די לעוואנע אף א שילד צו קינד;
דארט טאנצט דורך פייער א זילבער מיידל
און קיקלט די ערד מיט פלאמען-פינגער.
יעדער שטיין איז א פורים-שרייער,
יעדער טורעם — גאנצע לענדער.
אין דער הויך — שטאלענע היילן,
ווי אין די מאיסעלעך וואס עלציק פלעגט דערציילן:
„ . . . און ס'האט דער מענטש מיט גרילן און מיט רויך,
די שמערן אף דער ערד פארטריבן
און ביז דעם ארט פון די שמערן — דער ערד געהויבן,
איז ניט גאט, נאר דער מענטש אין הימל געבליבן
און געווען איז אפילע פאר מאלאכים גענוג —
ברויט און געזאנג און וויינטרויבן.
דער מענטש האט די נויט און די שיידים דערווארגן
און ביז איבער די וואלקנס זיין גווארע אויפגעבויט.
דער מענטש האט דעם ברעשיש אין זיין כאכמע פארבארגן,
סע זאל די צייט ניט עלמער ווערן, —
ווי אין די מאיסעלעך וואס עלינקע פלעגט דערציילן:
א עלינקע,
מיט די ערשטע בלומען שטייט ער פון קיווער אויף
און גייט מיט הויפנס ווינטעלעך — דורך פרילינגדיקע פעלדער,
צו קושן טאג און נאכט די קערנדלעך פון זאנגען.
סע זאל געשמאקער בליען — פאר קינדערלעך דאס ברויט.

יעיסקע — דער „העלד“,
 וואָס האָט אַזש צו לעבן זיך ניט געשראַקן,
 וואָלט איצט די גרויסע וועלט אין קליינע ווינקעלעך צעבראַקן;
 וואָלט איצט אַ פּאַכאַד זיך אָפּגעגעבן
 און לאָזן זיך פירן,
 דורך בלאַנדזשענדיקע טירן,
 ביז ערגעץ מיט אַ ווערימל טיילן זיך דאָס לעבן.
 אַרום אים — מענטשן:
 איילנדיקע וואַלקנס אַזוינע, זינגען שירע — שמוּרעם;
 מענטשן מיט אויגן און אויערן קימאַט ווי אין סווינציאַן, —
 און איינער אַזאַ הויכער, פינצטערער און דאַרער,
 ווי ער וואָלט כּווישעך דורך די יאַרן געקליבן;
 אַ מענטש מיט הענט אַזוינע בענקענדיקע,
 ווי נאָר צו האַלדזן וואָלט זיי ווער באַשערט,
 ווערט גאָר ניט מיד,
 מאַלנדיק אַ מויל מיט הייזעריק געשריי:
 „איך בין דער טאַטע! איך בין דער טאַטע!
 דער טאַטע הירשע-דאָויד! דער טאַטע הירשע-דאָויד!“

באַנען יאַגן דעם טאַג אונטער דער ערד אַוועק.
 פאַרנאַכט איז די זון — אַ פאַרבלוטיקטע שילד,
 וואָס ווייזט די וואונדן פון דער שטאַט;
 פאַרנאַכט איז די זון — אַ לויזע, וויגנדיקע שילד —
 איר רייסט דער קוויטש פון שטאַל, דער מיליאָניקער געפילדער.
 איבער יעיסקען — אַ לעצטער שטאַרבנדיקער פּלעק,
 וויל דעם טויט — מיט אַ קרוין אויסצירן.
 ער הערט דעם קראַך פון שטאַט, ווי ס'וואָלט די וועלט
 געקומען אַפּלאַדירן,
 זיין שיף — דעם דריי-שטאַקיגן גיבער וואָס קען דעם יאַם
 באַזיגן.

מיכאלישעק אין אמעריקע

אין הירשע-דאָוידס הויז איז אַ שמורעס פון פעטערס און פון מומעס.

די מומע אימקע איילט אזוי גיך אז זי שפּרינגט אַזש צוריק, סע זאָל באַלילע אַ ביזן אויג ניט גאַנווענען דאָס פּרייד; נאָר באַדאַנע און די קינדער שטאַרן גלייכגילטיק אזוי, מיט שרעק — אין די לעשנדיקע בליקן, מיט גלידער פון הונגער און פון וואַנזין אויסגעזויגן; צו פינצטער — צו פאַרנעמען פּרייד, צו ליכטיק — צו דערזען טרויער.

האַלבע-נאַכט.

אין דער פּיינלעכער שטילקייט — אַ לעצטער עכאַ, זוכט נאָך די פאַרשוואַנדענע פעטערס און מומעס. די זאַטע קינדער באַלעמען פון זעקס יאָר הונגער. הירשע-דאָויד שלייכט פון קינד צו קינד, ווי אַ פאַרשיקערטער טרוימער פון בלום צו בלום. אַזויפל כּיעס גלעט אים די מעכאַיעדיקע גלידער. אין דעם ווינטעלע קוועלט די יולידו. באַדאַנע, — און די לעוואַנע נאַגט ביז געוויין. אַ, וואָס איז גליקלעכער פון דער גליקלעכסטער שאַ!

„דערצייל מיר באַדאַנע, דערצייל —

וואָסער פּייער האָט עלינקעס זיבעצן יאָר פאַרשלונגען? איך האָב אים געהערט אַזש דאָ אין מיין שלאָף קלאַנג — ווי דעם פּאָך פון טויזנט בייטשן, האָב איך געהערט דעם פּרילינג זינגען. —

דערצייל מיר באַדאַנע, דערצייל —

פון דיין לעבן דורך קויל און יאַמער דורכגעטראַגן.“

באַדאַנע—מיט דעם איימעדיקן ליכט פון אַ ברענענדיקער ליטע, אָף די קלוגע, ברייטע באַקן אויסגעקאַרבט; מיט עלינקעס לעבן, אין די צעשראַקענע אויגן צעצונדן, — באַדאַנע, ווי אַ בוך אָן אַפּענער קעגן אַנאַלפאַכעט, קען גאַרנישט-ניט דערציילן.

זי איז איצט — אינגאנצן וואָרנונג.
זי שפירט ווי פון איר ביין ווערט פאכאד און פון איר בלוט —
פייער,

וואָס אָט —
און ס'זעט אָף מענטש און אַלין אַ שפרונג-טאָן:
מילכאַמע! מיל—כאַ—מע!
זי זעט דעם נעכטן אין דעם היינט,
ווי ס'וואַלט אַ טויטער טויט מיט אַ לעבעדיקן טויט זיך
פאַרמעסטן

און סע ווייס ניט באַדאַנע —
צי זאל זי וויינען אַ געקלאַנג אַזא וואָס זאל אמעריקע פאַרטויבן;
צי זאל זי לאַכן! —
אַ געלעכטער אַזא וואָס זאל פאַר שרעק מענטש און ליכט און
טורעם פאַריאַנג:

„אוי, הירשע־דאָוויד, הירשע־דאָוויד,
די מילכאַמע — זעקס קינדישע אַפּרילן,
וועל איך שוין שמענדיק זען,
מיט אַ קאַכעדיקער ערד זיך שפּילן.
פון אַלע טויטן בין איך אַנטלאָפּן,
נאָר נאָכלויפּן וועט מיר אייביק —
אַ טויט אַזא וואָס לעבט אין מיר שטאַרקער פון לעבן.
פון אַלע קליפעס בין איך אַנטלאָפּן,
נאָר נאָכלויפּן וועט מיר אייביק,
פון אונדזער עלינקען — דער פאַרשוואַנדענער שאַטן,
אַ קליפע אַזא אַ ניטאַאיקע:
אין יעדער שטילקייט הער איך זיין פאַרשמוט געשריי.
אַז מיט די קערנער פון מאָרד איז יעדעס פעלד פאַרזייט,
וועלן די פעלדער אַזויפל טויט נאָך געבאַרן.
וויי!

אַזא כּוישעך, אַ, וועלכער פּלאַס קען בראַטן!
ער זינקט איין בערג, ער הויכט אויף טאַלן! —
ביז ער וועט מיט קאַפּ פאַר קאַפּ באַצאַלן!
דער טאַליען האַלט די פעטליע פאַר זיך אַליין אויך גרייט.“

אף די שויבן פינקלען עלינקעס יארן, ווי צעפאלענע שמערן.
די יולי-נאכט — א העלע צויבערן,
מראגט דעם נעכטן און דעם היינט ווי אף פליגל אוועק.
באדאנע בלייבט אין לוימערן מארגן.

הירשע-דאוויד ברעכט פאר צאר די נעגל די פארהארעוועמע.
ער שפאנט פון ווינקל צו ווינקל, ווי פון היינט — צום אמאל:
א וויימע באדאנע — לויכט אויף אזוי נאענט.
קלעזמער דודקען — א דודעלע דער קאלע.
פון פויק טאנצט ארויס א פריילעכער מאזל.
דאס פידעלע קלאגט אויס יעדנס צאר —
פון סווינציאן, מיכאלישעק און סוויר,
ס'זאל שוין מער קיין צאר גיט זיין.
א מרעפער באק שפרינגט מיט דעם שמעטלשן נאר.
כאיעס-מעיער דער סווירער, האלט די הענט מיט מיצוועס פול:

„היינט איז א מיצווע,

אפילע אן אוועירע;

היינט איז א מיצווע,

זינדיקן קעגן בוירע“.

באדאנע זיצט אף דעם מדאן פון גליק
און ס'איז איר כופע-קלייד ווי פון לעוואנע געוועכט.

ארום איר —

דאס זילבער פון מאלאכים שוועכט.

דער באדכן פארט אין די שענסמע גראמען.

פון סוויר ביז ניו-יארק און צוריק.

אין איין גראס ביווערן זיך זיבן יאמען.

דורך די ריינע פענצמערלעך זעט מען וואו גאט אליין זיצט.

איבער די געשייערמע לייכטער — דער בליץ-לאמפ בליצט

און ווייזט:

וויפל שוין אין גומן מאזל!

וויפל שוין! וויפל שוין!

2.

אַיִלִיע־לִי־לִיעַ עֲלִינְקַע

די מורעם האָבן אויסגעשמערנט,
דער ווייטער ערד, דעם נאָענטן הימל, —
איז יעדער ציגל — אַ שענסטער שמערן,
יעדער שמערן — אַ גרויער ציגל.

צען שמעטעלעך ענגע,
איז אַ קלייניקער ביניען;
אַז צען בריקן הענגען,
איז אַ שמאַלענער מיניען.

די נאכט האָט אירע שאַטנס ערגעץ פאַרגעסן.
די נאכט איז געשמאַק אַזש צום שלינגען.
די לעוואַנע — אַ פאַרטריבענע פרינצעסן,
פעדלט מיט גראַשנדיקע רינגען.

פון דער נאכט איז פלאַם געוואָרן.
אַף יעדן פענצטער אַ לעגענדע ברענט.
באַדאַנע האַלדוט מיט פאַרליבטע הענט,
איר קינד, איר ניי-געבאָרנס:

„ווייל דו ביסט, מין קינד,
שוין באַ מיר דער לעצטער,
זאַלסטו זיין דערפאַר —
אַן ערשמער, אַ העלסטער.

„און מער זאַל ניט מין מידער גוף,
נאָר דיין געשאַמע פרוכטבאַר זיין.
דיין סינע זאַל אַ הייסער רוף
פאַר ליבע זיין.

מיכאלישעק אין אמעריקע

„דו זאלסט, קינד מיינס, מראַגן:
א האַרץ — ליכט אַ ברונעם.
דורך דיר זאלן מאַגן
אַלע, אַלע זונען.

„דאָס האַרץ — ליכט אַ ברונעם,
אַ כאַכמע-נעסט — דער קאַפּ.
דו זאלסט אין אַ מראַפּן —
דעם ברעג יאָם געפינען.

„און זיין וועט דיין יעדער איינס — זון אַ סאַך:
אַ קערנדל — אַ מאַרגנדיק פעלד.
די קלענסטע זאָך — אַ גאַנצע וועלט.
די טיפסטע טיפעניש — אַן ערשמער דאָך.

„איך זאַל דורך דיר מיין קינד,
דעם ווייטסטן מאַג געבאַרן.
די פעמליעס צעבינדן,
זאַלן די הענט פון דיין דאָך.

„מיט אונדזער יעדע וואונד,
ווי מיט אַ מעסער אַ בייזן,
זאַלסטו אַן גאַמס וואונדער —
פון דערנער — שניידן רויזן.

„שיילן פון נויט די בערגיקע קאַרע,
ביז ביין דעם אוראַלמן מדויער זעגן.
פול זאַל דיר זיין יעדע גרויסע רעגע.
די אייביקייט אַליין — אַ קורצער וועג.

אי־ליע־ליו־ליע עלונקע

„ווי קיינער קען ניט געבן,
דער זון אָן אַיענהאַרע,
קען מאַרגנדיקן לעבן
ניט צאַמען — נעכטיקער דאָר.

„נאָר דעם נעכטן מיט דעם מאַרגן,
זאַלסטו קינד מיינס פאַרן —
אַז לעבן זאָל אַ רעגע, —
לאַנגע, לאַנגע יאָרן.

„יאָרן מיט שעפע, מיט נייע טוירעס,
מיט יאַנמען, מיט זיג, מיט וויין.
פֿון מיר — דורך אַלע דוירעס,
זאָל דיין גרויס לעבן שיינען.

„ס'זאָלן פֿרייען זיך בלומען,
וואו מיסט איז געווען;
ס'זאָלן שמעגעלעך קרומע,
די גלייכקייט דערווען.

„אין אַפענער וועלט,
אַלע שלעסער צעשליסן;
מיט אייביקע הענט,
דעם נייעם מאַזל גריסן.

„יעדער מענטש — א באַפֿרייער,
יעדער בויט — אַ קלוגער גרום:
פֿון טיפענישן טרייע,
פֿון פֿאַרהאַרעוועטער רו.

„דער מענטש זאָל האַלטן,
נאָר פֿאַר דעם טויט — אַן עשאַפֿאַט;
זיין מי — באַהאַלטן
אין קערנדלעך, ווי אַ געכאַט:

„די ערד זאל געבן
פרוכט און טוי און גאלד.
זיין זאל אפילע
אף יארן — א זאל.“

„אז לעבן איז ליב, אז לעבן איז לאנג,
אז וועלט איז איינס, אז טאט איז אייביק,
אז אין היינט איז דא אויך מארגנדיק גליק, —
איז אפילע שטארבן גיט אזוי באנג.“

„ווען יעדער סאף איז — אנהויב,
איז יונג די עלטסטע צייט, —
איז אפילע דער טויט,
צו א ווייטן גליק — א שויב.“

„דו ביסט געקומען מיין קינד,
שטארק און שיין ווי עלציק, —
זאלסטו יארשענען זיין „זינד“,
אבער גיט זיין אומגליק.“

„איך האב געזען
זיין אנהויב וועג — אין א שלאנג זיך ביימן.
איך האב געהערט
דעם ווינט אף זיינע גרעזעלעך דיימן.“

„איז מיסטאמע דיר באשערט
עלינקעס נאמען טראגן;
אונדזער טויטער עלינקע,
זאל דורך דיר ווידער טאגן.“

„אוי, איין מאל עלציק און צען מאל
עלינקע וועל איך דיר רופן.
ער זאל זיין דורך דיר, מיין קינד —
פאר דער קראנקער וועלט א טרופע.“

און דער טאטע הירשע-דאָויד האָט היינט צוויי עלינקעס אין
כאַלעס געזען —

דער געשטאַרבענער עלינקע — אַ נאַכטוואַנדלער מיט ווייטע,
פאַרבראַכענע הענט,

האַט געמורמלט מיט ווערטער פון אומרואיק גראָז:
„אַמאַל האָב איך געלויבט, ווי דאָס זאַנגען-פעלד וואָס דער
סוינע האָט געברענט;

אַמאַל בין איך דער הייסער בראַנד פון אַ קויל געווען
און ס'איז מיין שלאָף געלעגן אָף די שאַרפן פון צעשמעטערט
גלאַז.

איצט לעב איך טאטע, טאטע איצט לעב איך!

אַט אָף פלינגלען פון פייער שוועב איך!

אַט בין איך אַ פעלו פון האַרמאַטן-ברום צעוויגט.

אַט בין איך אַ שטורעם פון אַ ווינטעלע באַזיגט.“

ווען אין כאַלעס האָט דער טאטע מיט אים זיך געזעגנט,

האַט דעם פאַרטאָג דער נייער עלינקע באַגעגנט,

מיט פולע הענטעלעך פרייד,

מיט כאַיעשן פלאַפּל, ווי אין כאַלעס די צעשאַמענע רייד

און ס'האַבן די ערשט-געבאַרענע פינגערלעך געשיינט דעם

טאַטן אַנטקעגן,

זיי נייאַינקע ווייזערלעך וואָס ווייזן דעם וועג פון אַלע וועגן.

דער טאטע הירשע-דאָויד זעט אין וואָר —

דעם געשטאַרבענעם עלינקע נייע-באַרן,

נאָר איצט,

איז אַ מוזיק — זיין בכאָר:

ער איז אַ צויבער אַזא — אַ וויגעלע שיינ פון אַ פאַרגאַנגענעם

פאַרנאַכט.

פון אַ פאַרלאָרענער זון זעט ער אים קלייבן שטראַל נאָר

שטראַל.

ער איז אַ צויבער אַזא,

זיי ער וואַלט פון אַ שאַקאַלן-מידבאַר געבן שפרודליקע קוואַלן.

בלומקע שרייט א ליד,
ווי ס'האט די מומע איטקע איר געלערנט:
די מאמע האט א ברודערל געבארן —
רי! דא! רי!
זאל ער זיין אף לאנגע, לאנגע יארן!
רי! דא! רי!
ווי סוויטער בארג זאל גרויס זיין מאזל זיין —
רי! דא! רי!
זיינע נעכט גענוג מיט שייך,
צו האלטן די טעג אפילע אויסגעשמערנט:
רי! דא! רי!
רי! דא! רי!

און ס'האבן די קינדער אין דער פריילעכער שול מער געבענקט
ווי געלערנט —
געבענקט מיט א נאגנדיק הארץ פון הונגעריקן סווינציאן;
געבענקט מיט דער שרעק פון א וואיענדיקן מיכאלישעק,
ווען ס'האבן קעיסארים געקארמשעט זיך אף טראנען;
ווען אין שפינוועב פון ביידעמער האט גאט אליין זיך
באהאלטן —
פאר דעם מארד פון קאנאנען;
און ס'האבן די קינדער אין דער פריילעכער שול שמענדיק
געהאלטן
די אויגן פול — מיט מיכאלישעק און מיט טרערן.

א שמיבעלע א פארקלערטס אזא האָט יעסקע אויפגעבויט:
 א שמיבעלע פון שפענער, פון שטיינדעלעך און פון טרוימען.
 דורך די מאַכיקע ווענט א געמאלענער באַגינען בלויט,
 אין א בילד רייט גאָט אליין אָף א מידן קעמל
 און אים טוט דאָס האַרץ פאַר זיין פאַלק ייסראַעל אזוי באַנג.
 אָף די זאוועסעם זשאַווערן פאַרלאַזמע טירן.
 איבער דעם שמרויענעם דאָך — אַנשמאַט א קוימען,
 רויכערט זיך אַן איינזאַמע לאַמטערן;
 אין דער לאַמטערן — א ליכטל, א כעילעוו-אויג, פינטלט אויס
 דעם בלאַטיקן טרויער,
 וואָס פלעגט צו מוישע-בינאַמינס כידער פירן.
 די בענקשאַפט איז דאָ: צו א גארנדיקער וועלט — א פאַר-
 מאַכטער מויער.
 די בענקשאַפט איז דאָ: א פענצמערל געגאָלדיקט פון א
 גראַשנדיק פלעמל.
 די בענקשאַפט איז דאָ: פון מיכאַלישעק דאָס לעצמע
 זונפאַרגאַנג.

און אַנטקעגן ברויז פון ליכט און פון סקווערן,
 האָט דאָ יעסקע אַזויפּל מאַיסעלעך שוין דערציילט:
 מאַיסעלעך פון פאַרקס, פון פייגל און פון האַזן, —
 ווי ס'האַבן אין א לעגענדע זיך געטראַפּן,
 ריזן און מענטשן און שמערן.
 מאַיסעלעך פון א מאַזל א געפאַנגענעם,
 וואָס א גוט-האַרציקער טויט האָט פריי געלאָזן;
 ווי פון א מליע איז א געהאַנגענער אַנטלאַפּן;
 ווי א טפּיסע פון אייז האָט דעם פּרילינג פאַר א וועכטער
 אויסדערוויילט.

דורך געשריי פון שטיין, דורך בליאסק פון כוצפעדיקן שמאל,
זוכט מענטשע דעם סאף פון מויערן, ווי ס'וואלטן לינגער זיי
אויסגעקלערט.

די ברייטע עוועניו שרומפן איין אין שמאלע שטענעלעך כאס
בליק פון פארליכטן אמאל.

דורך דעם קישעף פון בענקשאפט, זעט ער, ווי פון א טורעם א
הויפן שטיינדעלעך ווערט.

פון אלע פרעמדע גאס-געשרייען בלייבט איין אייגן ווארט די
ליפן טייער:

— מיכאלישעק — א, ווייט צעשראקן פייערל!
דיר קענען די פייערן פון טויזנט בראדוועיס ניט פארשמעלן
און ס'קענען די גיבורים, די טורעם, די שוואכע שטיבעלעך
דיינע ניט באזיגן:

ניט באזיגן מיין קינדהייט וואס איז געבליבן מיט נעגל פון
דאכקעס אין דיר זיך שמשעמען.

מיין זידע ארן-וועלוול, דיין גרעסער גוויר,
וואס האט געשעמט אזש פון סווינציאן ביז סוויר,
האט פארמאגט א דארן האן, א שטאלצן כאלעם און א פאר
אומעטיקע ציגן.

מיכאלישעק, א, שיינע באבע-מאמע, „דעם יאלד אין
קאפעליוש“ וועסטו קיינמאל ניט געפעלן.

אין טרוים קען אפילע די ענדלאזיקים קעגן דיר א ווינקעלע
א קליינס פארנעמען.

3.

בערקוע דער פארבער כאלעמט

פארנאכט.
ס'האט די מי אן אפגענוצטן טאג אין שטוב געבראכט.
בערקעס טאג — אף שטריק פון רעשטאוואניעס אויפגעהאנגען.
א, וויפל רעגעס — אזויפל געפארן.
דער טויט איז א לידיקייט מיט מאניענדיקע צוואנגען.
ער זעט מיכאלישעק אין אמעריקע איבער אן אפגרונט שוועבן.
דאס גאנצע הארץ די הויכן אנגעטרויט.
איר זאלט א, הויכן כאטש ניט נארן!

א בלום שמייכלט אין זיין צופרידענעם לאץ.
ער צערטלט איצט דעם זין פון קלוגער פראצע.
מיט אים סוידעט זיך א קלינגנדיקער קוואל.
ער האט געטריבן היינט דעם כוישעך פון פארמורזשעמע ווענט.
ער האט היינט מיט פענזל און מיט פארב געווארפן שטראלן.
שפילט איצט א געטלעכקייט אין זיינע הענט,
ווי ער וואלט געפארבט דער נאכט מיט זון.

אים גלעט דער רייכער פארנאכט,
ווי א הימלשער גוויר א גוטער,
וואס גיט יעדן ארימאן — א פאלאץ פון גאלד,
א שליטעלע מיט סעיכל און א וועג פון פומער.

אים דערמאנט איעדער קילער שאמן,
אן עסטערקעס בליאיקן צאפ,
געפלאכטן אין קוסמעס בלימעלעך אלערליי, —
א צאפ, אין א סווינציאנער שיינע נאכט גערשאמן,
ווען ס'פליט א כאסענע פון שמערן אראפ
און ס'גייען ווינטעלעך א קאראהאד ארום זיי.

בערקע טראכט:

— נאך דריי און פופציק יאר איז מיר ביז זיבעציק געבליבן.
א וואך טיילט זיך אף זיבן.
אף פיר און צוואנציק טיילט זיך א מעסלעם.
אפילע א רעגע טיילט זיך מיסמאמע אף עפעס.
א יאר טיילט זיך אף — א-ה-ה-ה!
אי, אף וויפל טיילט זיך דריי און פופציק יאר,
ווען יעדע רעגע איז — רעווער, רעווער, רעווער!
אי, אז א מיליאן איז א ביסל, וויפל איז א סאך?

אָנטקעגן בערקען, אָף דעם פאַרוואַרפענעם הויף,
זיינען לעצטע ברעקלעך פאַרנאָכט אָף דעם ראָסט אַרויף
און די טויטע דוידעס צעבלאַנקט.
ער זעט, אַפּילע ראָסט קען האָפּן.
דער שייַן פון גאַלד לייגט זיך ברייט אין זיין געדאַנק
און ס'צעלייגט זיך אין די גלידער אַזאַ פּליענדיקער שלאָף:
ווי איידל דער זילבער פון יעדן „דאָים“.
ווי שטאַרק דער קופּער פון יעדן סענט —
פון אַזאַ קופּער שמידט ער ווענט,
פענצטערלעך — פון נייאַינקע „דאָימס“,
די סטעליע — פון שפּיגלדיקן גאַלד, —
גאַלד, אַ גאַנצע זון קלייבט ער
און מיט אַ קיילעכדיקער האַנטשריפט שרייבט ער,
צו עסטערקע-סטובון, קיין פאַרדריפעטן סווינציאָן:
„שיינע קאַלע, עסטערקע-סטובון.
אַזוי שטאַרק האָב איך דיר האַלט,
אַז אַ פּאַלאַץ, האַלב פון לעוואַנע, האַלב פון זון,
איז שוין פאַר דיר פאַראַן —
א וועלט — האַלב פון כאַלעס, האַלב פון פייגעלעך.
דאָ ווייס אַ געלערנטע נאַכט,
ווי צו עפענען זיך אַז רעגענען זאַל מיט שמערן.
דאָ ווייס, אַ כאַכאַם, אַ האַן,
ווען צו קרייען קלוג און ווען צו זיין אַ מאַם.

„שיינע קאַלע עסטערקע-סטובון:
אויב אַזאַ לאַנגער וועג קען דיר שרעקן,
כאַפעל איך פאַרטרייבן דעם יאַם!
כאַפעל איך פאַרטרייבן אַלע שטרעקעס!
אַ געהאַרכזאַמע רעגע וועט דיר ברענגען אַהער!“

בערקע זעט אין כאַלעס, ווי עסטערקע-סטובן,
 צעשיינט זיין בריוו מיט א גליקלעכער טרער.
 דער בריוו אָן טינט, אָן פּאַפּיר שרייבט שוין אליין זיך קעגן אים:
 — אז די ערד קלעמערט דאָ ביז הימל,
 איז מיין פּאַלאַץ אין הימל.
 פּריילעכע כאַלוימעס שפּילן זיך אָף די פענצמער.
 דורך די גאַרדינען מוזן ווינטעלעך שמענדיק לאַכן.
 די שטאַלצע מיטן כּייזעקן פּון ברויט און אפּילע פּון כאַלע.
 מייגלעך אין האַניק און אין איינגעמאַכטן פּרעגלען זיך אין
 אַזוינע טאַמען,
 און גאַט אליין באַשמעלט זיך דאָ אַ סודע.
 אפּילע די צייט איז דאָ געשמאַק צו עסן.
 יעדע שאַ — אַ ווילד געמראַנק, יעדער ווינטעלע — אַ זינגער.
 הונדערט דינער און מויזנט דינסטן,
 וואַרמן אין שטערנדיקע הימעלעך, באַ גאַנעידנדיקע מירן,
 זוכן דיר באַ מויזנט שויבן.
 פּון די אונטערמעניקע קעפּ, ביז די פּלינקע פינגער,
 איז יעדער דינער גרייט דיר לויבן —
 גרייט צו שעפטשען צאַרט, גרייט צו רעווען:
 מאַכט אַ וואַרע! מאַכט אַ וואַרע!
 פאַר דער פּרינצעסן — עסטערקע-סטובן!
 פאַר עסטערקע-סטובן — דער פּרינצעסן!

4.

דער מאמע אין זייד פאבריק

דער טאָמע הירשע-דאָוויד טראָגט די שענסטע פארטאָגן,
אין אייביק-נאַכטיקן זייד-פאַבריק;
אַזויפל טעג אַזווערעדיקע ניט מיט איינמאַל צו פאַריאַגן
און נאָך ניט גרייט איז צום גאַנעידן — פון מיצוועס דער בריק.

דער טאָמע הירשע-דאָוויד אין אייביק-נאַכטיקן זייד-פאַבריק,
ווי פון רויך און פאַרב געפורעמט,
ווי אים וואָלט אַן אַלכעמיסט, אַ טרוימער אויסגעקלערט —
אייביק דעם זייד אין טייכעלעך פאַרב צו באַדן,
סע זאַל דער זייד מעגולגל ווערן אין שאַרכנדיקע רעגנבוויגנס,
שפאַנט הויך און דאַר און מיד:
דורך כאַדאַרים פראַסטיקע, ווי דאָ וואָלט דער ווינטער
געוואוינט;

דורך כאַדאַרים הייסע,
ווי דאַרט וואָלטן אַלע זיינע זומערן זיך געבראַטן.
מיט די שווערע שטיוול דורך די פלייצנדיקע דילן,
איז ער ווי אַ מידער זעלנער וואָס באַדנשעט דורך געדיכטע
זומפן;
אין גיגאַנטישן גומע-פאַרטוך: ווי ער וואָלט אַף אַ בינע שפילן,
אַן אויסגעטראַכטן קוכער וואָס קאַרמעט דעם זייד מיט זשענדע
פאַרבן.

מאַשינען טרייבן — שטאַלענע טעג
און אַלץ שלינגט איין דער זייד:
די גומע פּרילינגס און די בייזע פרעסט;
און אַלץ שלינגט איין דער זייד —
די שטאַלענע טעג און פון שטיקער פינגער דעם ביין און הויט.
אַף סאַפּנדיקע פאַסן זייד,
יאָגט זיך אַזוי נאַענט און קלאַר — אַ בלענדנדיקער טויט.

מיכאלישעק אין אמעריקע

דער טאטע הירשע-דאוויד, אין אייביק-נאכטיקן זייד-פאבריק,
טרוימט אויס — א פאנטאסטישן וואלד:
די ביימער — ניט מיט בלעטער, נאר מיט זיינע מעג באלאדן.
יעדער הוילער בוים — א גרילצנדיקער נאר,
שרייט אויס פון פאבריק דעם גוואלד.
יעדער פולער בוים—פון ראזשינקעס, פון האניק און פון פלאדן,
קלעטערט צו א פרעמדן האר,
ווי ער וואלט זיין באשאפער ניט דערקענט.

און אין וואלד זעט ער — ניט פון פייגל אלערליי,
נאר פון פליענדיקן זייד — א פארבן-קאנצערט.
די מאשינען, ווי צינישע רויבער, אפלאדירן.
און יעדער זייד — טוט-זויי.
איידעלער זייד האט ציין, האט סאמיקע אויגן,
האט א שלאנגען-פיסק — די מידע געהירן.
צו זויגן.

ערעוו יאָים-האַדן,
זעט דער טאטע הירשע-דאָוויד די פאבריקן-ווענט — דין
און דורכזיכטיק — ביז ניט-ווערן;
און ס'זיינען צו אים — די ווייטע שויבן,
ווי צו א פארליכטן אינגל — די שמערן.

אַט הערט ער אין ראַזש פון פאבריק,
פון „סטראַטשער וואַלד“ — דעם רוישנדיקן טרויער,
און אַט:

פון פאבריק — דער רעדערדיקער שמורעם,
שטייט גלייכגילטיק אין זיינע אויערן,
ווי ער וואַלט אַ פרומע שטילקייט געהערט.
פאַר די פאַרבענקטע אויגן,

שמאַרצט ווי אַ וואונד — דאָס שמעטעלע סוויר.
ער זעט זיין טאטן, דעם מילנער, אין גאַנעידן —
דער אַלטער וואַסער-מיל מאַלט בערג מיט זינד,
אַפילע פון בלומען, שמערן און צאָדיקים.

זיין טאטע דער מילנער, פון גאַנעידן,
ווי אַ זאַנג אַ טפילעדיקער שעפטשעט פרום:
„קום, מיין קינד,

מיין קינד, קום,

מיט דעם איבעריקן גוף זיך שיידן.

אין מיורעך פון גאַנעידן איז אונדזער שמעטעלע סוויר.
יעדער דאַרן איז — אַ פליגל.
יעדעס שייבעלע — אַ הימל“.

הירשע-דאוויד זעט „גאָטס פינגער“ טרייבן די פּאַבריקן-רעדער.
דאָס האַרץ קלאַפט אויס פון טויכעכע — די געפאַרן.
ווי אַ פאַרבלומיקטע ראָד, קייקלט זיך אין געהענעם די ערד,
נאָר זיין נעשאַמע שמעקט מיט דופּמן פון גאַנעידן-סעדער
און אַלץ ווייזט די ניסים פון די נאַענטע געסט — די אַוועם:
מאַשינען זאָלן שרייען ווי אידן פון טויזנט מערק.
קוימענס זאָלן קלאַנגן, ווי פאַרוואונדעטע ריזן.
ניט אינגלעך אַרום אויוון — אַ שטוינענדיקע ראָד,
נאָר אין געלויף — צעווילדעוועטער שטאַל,
זאָל דערציילן מאַיסעלעך פון דויבער.
ניט פון סוויר — דער קישעפדיקער מערק,
נאָר כימערער זייד זאָל וויסן דעם צויבער,
וואָס סע האַבן די מעכאַשפים אין ספּאַרים געוויזן.
אַ זייד-פאַבריק זאָל פון סוויר זיין לענגער,
זאָל ברייטער זיין אַפּילע פון סווינציאָן!
ניט אַף דער ערד, נאָר באַ די שמערן,
זאָלן ציען זיך שטיבעלעך שערענגעס!

אונעק א טאג.

א טאג מיט כאַרכלענדיקן ווינט, מיט שטאַלענעם רוים,
מיט געשריי פון זייד-מאַשינען דול.

זיין הימל — אין די הויכן פון ווענט פאַרמויערט.

די העלע שאַען, אין בלענד פון זייד געלאָזן.

זייד מיט קאַלירן פון נאַכטיגאַלן, פון שמערן און פון גראָזן.

א שווייסיקע זון, אין זיין פאַרהאַרעוועטן גוף פאַרגאַנגען,

ליגט ביז אַצינד אין יעדן אַדער און טרויערט —

אַף איר לעבן דעם פאַרלאַשענעם.

באַדאַנע אין דער געשמאַקער קיך,

שמעקט מיט טויזנט טאַמען פון צוגעטראַכטע מאַרצעפאַנעם.

די בעריע פינקלט אין איר יעדן קער.

די שאַמענענע קוקלע — פריש-געצוואַנגן.

זי הערט דעם זידנדיקן שמועס פון געראַטענע פאַנען:

ס'טאַינען בולבענע קניידעלעך — בול-בול-בול,

מיר זיינען אַזוי גוט, מיר קייען זיך אַליין —

ענטפערן די בייזע לינדזן מיט מעכאַיעדיק געוויין:

לין-לין-לין, מיר זיינען מיט עישאַוון פול;

און ס'רויטלען זיך זיס-זויערע, ווייניקע בוריקלעך,

שעמען זיך אַ וואַרט צו זאַגן.

דער גענרייטער טיש, ווי ער וואלט אין א זינגנדיקן סאך
געשמאנען.
יעדן אונט איז הירשע-דאוויד — א מעילעך און באדאנע —
א מאלקע.

ארום, אין א קראנץ — די שיינע קינדער:
בערקע, מענטקע, בלומקע און דער נייער עלינקע,
וואס האט דעם טרוים פון מאיסעלעך שוין ניט פארשמאנען
און פרעמד איז אים פון מיכאלישעק — דער וואונדער איבער
וואונדער.

ווען ס'טראגט א געזונטע פרייד די שא פון וועטשערע אַוועק
און מיט זאטקייט אַנגענאַסענעם דאָס האַרץ קוועלמ,
נאָנט יעמינקעס לידיקער אַרמ
און דעם טאַטן — יעסקע צו די זמירעס פעלמ.
אַף באַדאַנעס ליפן שטומט דאָס טרויעריקסטע וואַרמ.

5.

א שטיל צימערל אף דער
● „אױסמױד“

* „אױסמױד“: אן אַרעמער געגנט אין ניו־יאָרק.

א שמיל צימערל — אין רעוועדיקן ניו-יאָרק.
יעיסקע וויים דאָ —
וויפל שעטעך ס'קען אַ שאַ אויסבענקען,
וויפל טונקלקייט ס'קען דעם אַוונט ליבן,
וויפל אומרו ס'קען דער ווינט געדענקען;
יעיסקע וויים דאָ —
וויפל שאַטנס ס'קען דאָס ליכטל אַף דער סטעליע שרייבן,
מיט וויפל אומעט ס'איז דער נעכטן דאָ געבליבן,
מיט וויפל אומעט ס'וועט דער מאַרגן דאָ נאָך בלייבן.

די ווענט — פאַרויכערטע הימער,
היטן די זון זאל ניט פאַרבלאַנדזשען דאָ מיט אַ טראַם,
נאָר היטן ניט פון נויט און געווימער,
דאָס גרוי צימערל — אין בליאַסקעדיקער שטאַט.

די ציגל בענקען לאַנג שוין נאָך פאַנאַנדערפאַל
און ס'האַבן דאָ טעג דעם קאַליר פון ליכט שוין לאַנג פאַרגעסן.
די אייביקע נאַכט דערשרעקט אמאַל אַ שמראַל,
אַמאַל דעם קרומען שיין פון אַ פאַרפירטן שמערן.

מיכאלישעק אין אמעריקע

דער ווינטער דורך לאנגע, כורוועדיקע נעכט,
מיט לעוואַנגעדיקן פראַסט, מיט ליד פון ווינט פירט אָן,
קעגן די בראַזגנדיקע שויבן אַ געפעכט
און ס'טרייסלט דאָ יעיסנקען אַ צאָן אין אַ צאָן.

דאָס ליכטל — אַ באַזיגט פייערל,
איילט זיך ניט ווערן
און ס'איז דעם פייערל אין ווינט — דער טויט אזוי טייער,
ווייל פון לעבן איז קיין צייט ניטאָ צו קלערן.

דער שניי צעשיינט די בלינדלעכע שויבן
און צעשפילט אַ ליכטיקייט — אין אַ גרוילנדיקן פלירט.
יעסקע שפירט,
ווי ס'פרואווט די דינע ליכטיקייט דער שווערער פינצערניש
הויבן.

דורך די ווינקלען פון צעבויגענעם דאָך,
צענייט דער ווינטער אין ראַסטיקע טרערן
און טרינקט דעם זאָמן שמויב אָן,
אין די דורשטיקע שפאַרעם.

א שטול צימערל אף דער „אויסט־סאָד“

דער פּרילינג צעבליט די שאַמנס פון נייגערין אונטערנאַנג.
דאָס ליכטל איז אַ פּיצל לעשנדיקער מעטעאָר.
דער אַלטער שטול קרעכצט אויס אַ קראַנקן פּויגל־געזאַנג.
אַ טרוים אָף אַ בילד רייסט זיך פון דער ענגער ראַם.

די שטילקייט הערט דאָס זינקען פון די ווענט.
אַלטע האַלץ כאַלעמט פון אַ יונגער זעג
און זעט זיך לויכטן אין דעם קאַלטן אויוון,
נאָר די זעג קומט ניט
און דער אויוון בלייבט — אַן אויסגעלאַשענער טאַם.

די לויזע ציגל רופן שטאַרקע האַמערס
און זעען זיך פאַלן אין פּריידיקן אַפּגרונט,
נאָר די שטאַרקע האַמערס קומען ניט
און די פּוילנדיקע הויך בלייבט זשעדנע האַפן צום אַפּגרונט.

יעסקע הערט דעם פּרילינג ריידן:
אַ נאַכטיק פּענצטערל, דו זוכסט אומזיסט די זון.
אַ הינקענדיק טישעלע, דו וועסט שוין גלייך ניט שטיין.
און וועסט געוויס שוין גרינער וואַלד ניט ווערן.

אַרום —

קלעמערט ווי אַ כּורוועדיקער שעד, דער העקדעש פון
סווינציאָן,

זוכנדיק אומזיסט מאַזל אין די וואַלקנס.
אַזויפל בענקשאַפט איז זיין צימערל פאַראַן,
ווי ס'וואַלט זיינס אַ שטיבעלע — אַף סווייער באַרג געשטאַנען.

דאָס הויז — אַ קרישלידיקער ריז,
שמיים בלינד און אויסגעכויגן.
מיט אַ פאסיקל זון, שווער אַ, שווער איז,
דערפרייען די פענצער — די פארשמויבטע אויגן.

יעסקע הערט אַף דעם אַרט פון די כורוועם,
אַ וואַלד, אַ גיבער, רוישן:
די פייגל, די לידער, די מעכטיקע ביימער,
האַט דער מענטש אין אַמאַל-אַמאַל פארשמויסן.

אַף דעם אַרט פון גרויען צימערל,
איז אַן אַדלער-נעסט אַמאַל געהאַנגען
און ס'איז דער טאַג אַצינד — אַ לעצטער שימער,
פון אַ זון וואָס איז שוין לאַנג פאַרגאַנגען.

6.

קוילעס פון פאנראמען

„שמענדיק פארקלערטע דינע,
שמענדיק פארטרערטע דינע:

פארוואָס —

זע איך אַ טרויעריקן זונפארגאנג אין דינע בלאַנדע האַר?

פארוואָס —

זע איך אַן אלטע נאכט דורך דינע זעכצן זוניקע יאָר?

„שמענדיק באַזונדערער יעסקע,

שמענדיק פארוואונדערטער יעסינקע:

אַ פאַרבלוטיקטער שניי איז איבער מיינע זומערן אַריבער.

איך האָב געזען דעם פאַרבאַרגענעם מעסער,

וואָס קומט אָף אַ קינדישן שמערן די ערשמע קאַרבן קריצן.

איך ווייס:

אַ פונק אין פראַסטיקן אויוון איז פון אלע טרוימען העלער.

אַ טראַפּן פּיין איז פון אַ יאָס פרייד גרעסער.

איך ווייס:

פון טויט אַ טראַט איז פון אלע ווינמן שנעלער.

„איך זע ביקסן — אַ פינצטערן וואַלד צעבליצן —

נאָר געפלאַצטע קוילן זיינען שטראַלן דעם זיגערישן טויט צו

העלן.

אַרום מיר שמעלן זעלנער פון שווערדן אַ וואַקאַנאַליע-כופּע.

אַ דערשראַקענער בוים וויגט אָף אַ צווייג מיין צעפליקט קלייד.

איך הער אַ לעצט געשריי און פון קראַען אַ וויסט שוועבן.

איך זע אַ גאַזלאַגים-נאַכט מיט אַפענע וואונדן שיינען

און צעשיינען די שרעקן פון מיין איבעריק לעבן.

„אַזויפל פאַכאַד האָט מיינע גלידער נאָך ניט דורכגעשטאַבן.

פון אַזויפל נאַכט זיינען מיינע אויגן נאָך ניט בלינד,

נאָר איך בין אַ בונט פּרילינגס אונטער שימלדיקע מאַכן.

מיין יעדער היינט איז פון אַ נעכטן געפאַנגען.

איך זע אין אַוונט די זון, ווי אַ קאַפּ פאַרן שעכטן.

דורך לאנגע, שלאָפלאָזע נעכט, וואָך איך אליין מיט מיין טרייסטנדיקן טויט און שפיר איבער מיר פון שטאַט אַיעדע ראָד. איך הער אין יעדן ווינטעלע — אַן עכאָ פון אַ ווייט געוויין, אין יעדן מורמל — אַ גרויזאמען סאַד, — און ס'זיינען מייע יאַרן — פאַרשניטענע צווייגן פאַרבנקט נאָך פייער.

דורך שטשירנדיקער פינצטערניש שפרינג איך אויף און וואַנזיניק לאַך און דער געלעכטער דורך מיין לייב איז בראַנדיקער שרויט.

„און ס'דערמאָנען מיך אַן טויט-פאַרמישפעטע די לאַנגע, שלאָפלאָזע נעכט —

די פאַרנאַכטן — פאַרבלומיקטע טאַליאַנים;
די שטראַלן — ברידער מיט זיך אליין אין געפעכט,
ווי ס'וואַלטן די גלידער פון איין גוף געוועזן זיך סאַנים.
יעדער זונאוּפגאַנג איז — זיגערישער שלאַכט.
יעדער זונפאַרגאַנג איז — באַזיגמע שלאַכט.
שלאַכט! שלאַכט! שלאַכט!“

אין יעסקעס צימערל — אַ ווייל קאַרטשנדיק שווייגן.
שמיל, ווי דער ניט-געהערטער יאַמער פון אַ טויב-שטומען.
דינע זעט ווי אין שטויב פאַלט קרוין נאָך קרוין
און זי זעט איר ברודערל אין האַנט פון שעכטער —
מיט צאַפלידיקן גוף אַף שווערד שרייט ער:
„מאַ—מע!“

ווער האַט די זינד פון אַ ראַשע אין מיר פאַרבאַרגן?
נאָך ניט געשטאַרבן און אין געהענעם שוין!
ווי מיט דער האַנט פון אַ טאַליען געוואַרגן,
רעדט דינע ווייטער:

„שמענדיק פארליבטער יעסקע,
שמענדיק פארטרוימטער יעסינקע —
מיינע ווערטער זיינען שוואַרץ ווי דער פאכאד פון פאגראמען.
איך האָב היינט אָפּ בראַדוועי מיין טויטן ברודערל באַגעגנט.
אַרן-בערקע מיט זיבן צעמעסערטע יאָרן,
האַט געוויזן,
אַז נאָר אַ זשמעניע פאַרבלוטיקטע האָר איז פון אים געבליבן.
מיין טויטער ברודערל — דורך בליאַסק פון בראַדוועי,
האַט אָפּ אַ פידעלע אַ בעמלעריש געקלאָגט,
וואָס ער האָט קיין אויגן ניט,
צו ווייזן די טרערן פון זיין דאַר,
וואָס ער האָט די וואונדן און די פינצטערניש ערגעץ פאַרגעסן
און דאָ איז ער — אינגאַנצן ליכט.
אַזויפל ליכט איז מען זעט ניט קיין שטראַלן,
ווי ס'וואַלטן זיינע ניט-געבאַרענע טעג — אַלע נעכט
פאַרשלונגען

און אַזויפל טאַג געלאָזן,
אַז ס'גלוסט זיך נאָך אַ ווינקעלע פינצטערניש בענקען;
און דאָ איז ער — אינגאַנצן מאַנץ,
ווי ס'וואַלטן שיידים מיט אַזויפל האַפּקעס אים באַפאַלן,
אַז ס'גלוסט זיך אים צוריק,
צום שמעגעלע רו — אונטער בעיסוילעם-גראַזן;
און דאָ איז ער אינגאַנצן היינט,
אַזויפל היינט איז מען קען דעם נעכטן ניט געדענקען.

„און איך האָב היינט אָפּ בראַדוועי מיינע טויטע שוועסטערלעך
באַגעגנט:

איינע אַ צוויי-טאַגיקס האָט נאָר געפרעגט איר נאַמען,
האַט געשליידערט אַ ניי-געבאַרן קלאַלע,
וואָס זי האָט שוין אַפילע קיין ביינדעלע ניט,
צו ווייזן מיר די מעסער-שניט, —
און מיט געוועזענע הענטעלעך זיך געזעגנט.

דאס צווייטע, פעשע-ליבקע — אף א טורעם-שויב צעצונדן,
האט מיט דעם קאל פון א ווינטעלע געמורמלט:
— ניט מיט דעם טויט, מיט די לעבעדיקע פיר יאר,
בין איך פון מיין ווייטן קיווערל אנטלאפן
און בין אן קאפ, אן גוף צו דיר אזוי געקומען,
דעם זיידענעם האנטוך דיר ברענגען,
וואס האט מיין אידיש האלדז דערווארגן,
ווייל צעכאנאוויטש, מיט זיין פאנסקע הארץ,
האט ניט געקענט אף א פראסטע שמריק מיך הענגען.

„איך האב היינט —

אף בראדוועי דריי טויטע קינדערלעך באגעגנט:
אז די לייבער האט דער זאמד און דער רעגן אויפגעגעסן,
האבן די וואונדן פון אלע שילדן געוואנקען.
און איך,

מיט פינצטערן קאפ, קעגן טורעמס ליכט געזונקען,
בין אין מיטן בראדוועי, ווי אין שיווע געזעסן
און געשעפטשעט צארט אזוי:
טויטע קינדערלעך — אוי, וויי, אוי, וויי.
מיסטאם האט איר פארגעסן,
אז ניט אין כאלעם,

נאר אף בראדוועי,

זייט איר צו מיר געקומען;

און אז קיין קווארים זיינען דא ניטא

און דא וואקסן ניט קיין גראזן,

איז ווי זאל איך אייך לאזן,

בעיסוילעם-שאטנס — צווישן פייער פון שילדן

און ווי וועט אייך פארווייגן,

ניט א ווייס ציגעלע,

נאר פון מעציעס — דער פאלשער געשריי.

אייער צאר קען דאך פארלעשן אלע בראדוועיס.

קוילעס פון פאגראמען

„כאס ערשטן טראט פון טורעמדיקן פרימארגן,
האב איך דורך דונער פון שטאָל געהערט אַ געלעכטער:
— כאַ-כאַ-כאַ, דינע!

כאַ-כאַ-כאַ, דינע!

כאַ-כאַ-כאַ, כאַ-כאַ-כאַ!

כאַ-כאַ-כאַ, כאַ-כאַ-כאַ!

אַף בראָדוועי — קוילעס פון פאגראמען:

פון אויפגעלעך פאַרפייניקטע — אזא כאַר.

אַף בראָדוועי האַב איך די סרעפּע פון מיכאַלישעק געטראָפּן.

אַף בראָדוועי:

טויטע שוועסטערלעך פון ווייטע קוואַרימלעך אַנטלאָפּן.

אַ שוועסטערל אַ צוויי-טאַגיקס, אַן אַ נאַמען.

אַ שוועסטערל מיט אַ זיידענעס האַנטוך דערוואַרגן

און אַ ברודערל — אַ זשמעניע פאַרבלוטיקטע האַר:

כאַ-כאַ-כאַ, דינע!

כאַ-כאַ-כאַ, דינע!

כאַ-כאַ-כאַ, כאַ-כאַ-כאַ!

כאַ-כאַ-כאַ, כאַ-כאַ-כאַ!”

דורך שיין פון פארליכטע רייד,
הויכט דאס צימערל אן צו מאַנגן.
דורך יעסקען — א בלאַנדע פרייד,
קען שלאַנג און ראַב און טאַליען פאַריאַנגן!

„א, דינע, אַ האַרץ נעמט אַ האַרץ אַרום
און ס'ווערט אינגאַנצן צויבער — דאָס הונדערט-יאָריקע הויז.
זע, דאָס מישעלע — לאָס און קרום,
גלייכט אַליין זיך אויס.

„א, דינע, אַ באַשיידן טראַט צו דיר —
און ס'ווערט אַ פרישער צווייג פון אַ טוכלער ברעט.
אַ פראַסמע האַנט-באַריר —
און פון אַפּגעקראַכן האַלץ ווערט פּרילינגדיקער וואַלד.

„א, דינע, וויפל ליכטיקייט אין דינע אויגן שיינט.
דעם פאַרלעגענעם טרויער האַט אַ דופטיק ליד פאַרמדיבן.
די פינצטערניש — אַן אוראַלטער פיינט,
האַט אין געפּלעכט פון אַרעמס זיך דערוואַרגן.
אַ יעדער אויפגאַנג קען נאָר ליבן,
און איך גיי אויף אַנטקעגן דיר — מיט דעם זיג פון פרימאַרגן!
אַ, דינע:
פון ברעג ביו ברעג זע איך די פאַרשאַלטענע נאַכט צעצונדן;
אַ, דינע:
אַוויפל זוניקע הענט זע איך היילן דינע וואונדן“.